

BALKAN DİPLOMASİSİNİN KÜLTÜREL YÜZÜ: BALKAN FESTİVALLERİ

İrem MENEKŞE*

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski kültürel etkinliklerinden biri Balkan Festivali'dir. Çalışmanın amacı ilki 1935'te başlayan ve 1936 ile 1937'de tekrarlanan, Türkiye ile Balkan devletleri arasındaki ilişkileri geliştirmede bir araç olarak değerlendirilen Balkan Festivali'ni tarihsel ve sosyo-kültürel açıdan ele almaktır. Makalede festivalin amacı, programı, kültürel diplomasideki işlevi incelenmiştir. İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ, 1935 yılında düzenlenen Balkan Festivali'nin açılış balosunda yaptığı açıklamada “*Uluslar arasında musiki ve ulusal dans şeklinde tecelli eden bu kuvvetli his ifadeleri, memleketler arasında dostluk ve muhabbetleri en sıkı ören bağıdır.*” demesi bu festivalin diplomatik yönünü ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Bu konuda Ziya Emiroğlu “*Balkan Festivali'nden maksat, Türk gençler ile komşu devletlerin gençlerini birbirine tanıştırmaktır. Bu suretle Balkan ittifadı gittikçe kuvvetlenecektir.*” demiştir. Çalışmada Balkan Festivali'nin sadece kültürel bir etkinlik değil, aynı zamanda Türkiye'nin Balkan devletleriyle ilişkilerini yakın tutma çabalarının bir parçası olduğu ortaya koyulmuştur. Çalışmanın ana kaynağını Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi belgeleri ve ulusal basını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Balkan, Festival, Diplomasi, Kültür*

Abstract

The Cultural Face of Balkan Diplomacy: Balkan Festivals

Abstract: One of the oldest cultural events of the Republic of Turkey is the Balkan Festival. The aim of this study is to examine the Balkan Festival, first held in 1935 and repeated in 1936 and 1937, which is considered a tool for fostering relations between Turkey and the Balkan states, from a historical and socio-cultural perspective. The article examines the festival's purpose, program, and its role in cultural diplomacy. Muhittin Üstündağ, Governor of İstanbul and Mayor of the city, stated at the opening ball of the Balkan Festival held in 1935 that “*These powerful expressions of feeling, manifested in the form of music and national dance among nations, are the strongest bonds of friendship and affection between countries.*” This statement highlights the diplomatic aspect of

* Dr., Muğla. E-posta: iremmcanli@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0686-2093.
(Makale Gönderim Tarihi: 30.09.2025 -Makale Kabul Tarihi: 16.12.2025).

this festival. Ziya Emiroğlu also stated, “*The purpose of the Balkan Festival is to introduce Turkish youth to the youth of neighbouring countries. In this way, the Balkan union will grow stronger.*” The study reveals that the Balkan Festival is not merely a cultural event but also part of Turkey's efforts to maintain close relations with Balkan states. The main sources of the study are documents from the Presidential State Archives of the Republic of Turkey and the national press.

Keywords: *History of the Republic of Turkey, Balkans, Festival, Diplomacy, Culture*

Giriş

Kültürel diplomasi, kamu diplomasinin bir alt dalı olarak, uluslararası ilişkilerde faal bir biçimde başvurulmuş diplomasi çeşididir. Kültürel diplomasinin temelini millî değerler oluşturmaktadır. Zira ulus devletler, kendilerine özgü farklılıkları, gelişim düzeylerini ve itibarlarını kültürel diplomasi aracılığıyla sergilemeyi hedeflemişlerdir. Kültürel diplomasinin çeşitli tanımları mevcut olup, bu tanımlarda iki ana vurgu öne çıkmaktadır. İlk olarak, kültürel diplomasinin, değişime dayalı bir eğilim sergileyerek ortaklıklar kurmaya yönelik olduğu yönündedir. Kültürel diplomasi, ilişkileri güçlendirmek, sosyo-kültürel iş birliğini teşvik etmek, ulusal çıkarları ilerletmek ve benzeri amaçlar doğrultusunda kültürün veya kimliğin bütününü olarak kavranmaktadır. Louis Belanger ise kültürel diplomasiyi kültür, eğitim, bilim ve teknik alanlardaki ortaklıkları kapsayan dış politika faaliyetleri olarak yorumlamaktadır. Bu tanımlamalardaki ortak payda, kültürel diplomasinin temel amacının kültürel öğeler vasıtasıyla uluslararası ilişkilerde karşılıklı anlayışı sağlamak ve bu sayede tesis edilebilecek iş birliği ve ortaklıklarla küresel barışa katkıda bulunmak olduğudur. İkinci olarak ise kültürel diplomasi, ulusların kendi kültürel unsurlarını bir iletişim aracı olarak kullanarak kendilerini tanıtmalarına odaklanmaktadır.¹

Kurtuluş Savaşı'nın önderi Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Savaş sonuçlandı; fakat bağımsızlık savaşı asıl şimdi başlamaktadır. Bu savaş toptan çağdaş uygarlığa katılma savaşıdır*”² ifadesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin yalnızca siyasi bağımsızlıkla yetinmeyeceğini, aynı zamanda çağdaşlaşmayı ve uluslararası sistemde etkin bir rol almayı hedeflediğini göstermektedir. Ulus devleti anlayışının başarısı, modernleşme hedefine yönelik sistematik ve süreklilik arz eden bir dizi reformun önünü açmıştır. Bunların başlıcaları, Cumhuriyet devrimleri olarak tanımlanan hukuk, eğitim, yazı, dil ve genel olarak yaşam ve kültür alanındaki değişimler olmuştur.³ Bu anlayış, kültürel diplomasi ve bölgesel iş birliklerine dayalı girişimlerde de kendisini göstermiştir. Bu açıdan Balkan Festivalleri'nin düzenlenmesi, yalnızca kültürel bir etkinlik değil, aynı zamanda modernleşme ve Balkan ülkeleri ile uluslararası siyasi birliktelik hedeflerinin bir parçası olarak görülmüştür.

Balkan Yarımadası, tarihsel olarak doğu ve batı arasında bir köprü işlevi görmüştür. Avrupa devletleri arasındaki uyuşmazlıkların önemli bir kısmı, Balkanlar'da doğmuş, burada büyümüş ve Birinci Dünya Savaşı da yine bu bölgede patlak vermiştir.

¹ Türkiye'nin Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Diplomasi ve İletişim, 2022, s. 13, 19.

² Berkes 2003, s. 524.

³ Berkes 2003, s. 521, 524.

Balkanlar'a hâkim olan bir devletin, batıda Avrupa'yı, doğuda ise Rusya'yı tehdit edebilme gücüne sahip olması büyük güçlerin Balkanlar'a duydukları ilgiyle kendisini göstermektedir. Bu açıdan, Balkanlar'ın siyasi tarihinin en belirgin özelliği, Avrupa'nın büyük güçleri arasında çıkan çıkar çatışmalarına zemin oluşturmalarıdır. Balkanların Avrupa diplomasisi açısından stratejik önemi, bölgedeki devletler arasında ortak bir anlayış ve birlikteliğin sağlanamaması, bölgenin kolayca istila edilebilir olması bu durumu açıklayan temel unsurlardandır.⁴ Uzun yıllardır süre gelen savaş ortamından sonra Balkan devletleri bölgesel bir birliğin kurulması yönünde arayışlara yönelmiştir. Çünkü özellikle İtalya'nın, Akdeniz'deki nüfuzunu genişletme amacı doğrultusunda izlediği saldırgan dış politika hem Türkiye hem de Balkan devletleri için önemli bir tehdit teşkil etmiştir. Bu durum, Balkanlar'da bölgesel dayanışmanın gerekliliğini artırmıştır. Türkiye-İtalya ilişkilerinde ilk ciddi sorun Musul meselesi konusunda ortaya çıkmış, Türkiye 1926'da İngiltere ile vardığı anlaşmayla bu sorunu çözmüştür. Ardından 1928'de imzalanan Tarafsızlık ve Uzlaşma Antlaşması ilişkileri düzenlemiş olsa da güvenlik kaygılarını gidermemiştir. 1930 sonrasında Türkiye'nin öncülük ettiği Balkan Antantı ise, esasen İtalya'nın Doğu Akdeniz ve Balkanlar'daki istikrarsızlaştırıcı politikalarına karşı bir tepki niteliği taşımıştır.⁵ Balkan devletleriyle ilişkileri derinleştirme fikri, ilk olarak Bükreş'teki Türk elçiliğinde görevli Hüseyin Ragıp Baydur tarafından dile getirilmiştir. Baydur, Romanya Dışişleri Bakanı'na altı Balkan devletini kapsayan bir antlaşma kurulması teklifinde bulunmuştur. Bu öneriyi takiben, dönemin Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, "*Balkanlar, Balkan halklarına aittir*"⁶ ilkesinden hareketle bir Balkan Antlaşması oluşturulması düşüncesini savunmuştur. Türkiye'nin bu iş birliği önerileri, özellikle Venizelos hükümeti tarafından olumlu karşılanmıştır.⁷ 1929 Dünya Ekonomik Krizi, bölgesel iş birliği arayışlarını hızlandıran bir işlev sağlayarak, Türkiye'nin diplomatik girişimleri için uygun bir zemin oluşturmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan ekonomik zorluklar, Balkan devletlerini ortak çıkarlar doğrultusunda hareket etmeye sevk etmiş ve bölgesel bütünleşme çabalarına ivme kazandırmıştır.⁸

6-10 Ekim 1929 tarihleri arasında Atina'da gerçekleştirilen Evrensel Barış Kongresi'nde, dönemin Yunan devlet adamı ve eski Başbakanı M. Papanastasiou, bölgesel istikrar ve iş birliğini hedefleyen bir Balkan Birliği kurulması teklifini sunmuştur. Bu teklif, kongre katılımcıları arasında geniş yankı uyandırmış ve neticesinde Balkan ülkeleri arasında gayri resmi bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu kararın ardından, Balkan ülkeleri arası iletişim ve iş birliği platformu niteliğindeki ilk Balkan Konferansı, 5 Ekim 1930 tarihinde düzenlenmiştir. Arnavutluk, Bulgaristan,

⁴ Sander 1969, s. VI, 1-3; Türkiye'nin Balkanlar ile tarihsel ve kültürel bakımdan çok köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Osmanlıların Balkanlar'a hâkim olmasıyla Balkan halkları Türkler ile iç içe yaşamış, dolayısıyla birlikte bir kültür inşa etmişlerdir. Osmanlı idaresi son bulsa dahi Balkanlar ile tarihi ve kültürel bağlar süregelmiştir. Bu konu ile ilgili Bkz. Menekşe 2023.

⁵ Kelkitli, 2017, s. 432-433; Türkmen 2023, s. 281; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi C.II, 2022, s. 432-433; Özgiray 1990, s. 134.

⁶ Milliyet, 19 Nisan 1934, s. 1, 7; Kurun, 15 Nisan 1937, s. 4.

⁷ Menekşe 2025a, s. 40.

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C.II, 2022, s. 443.

Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın yetkili temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen bu konferans, ilerleyen süreçte düzenlenecek olan Balkan Konferanslarının temelini atmış ve bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi adına önemli bir adım olmuştur.⁹ Bu toplantıda konuşma yapan Venizelos, konferansın belirlediği hedeflerin halkların yararına yerine getirilmesi temennisini dile getirmiştir. “*Balkan halklarını bir araya getirmenin zorluğunu herkes kabul ediyor. Bu hedef ancak aşama aşama gerçekleştirilebilir.*” demiştir. 13 Ekim 1930'da konferansın kapanış gününde Balkan ülkelerine gönderilen ortak bir bildiride de “...*bölge halklarının, barışçıl politikaların izlenmesi ve güven ve birlik ruhunun hâkim olması koşuluyla daha iyi günler görebileceği*” belirtilmiştir.¹⁰ Balkan Konferansı'nda, Venizelos'un açış konuşmasının ardından, katılımcı Balkan ülkelerinin baş delegeleri söz alarak, bu konferansın Batı'daki Balkan milletleri arasında süregelen düşmanlık algısını dönüştüreceğine dair inançlarını dile getirmişlerdir. Türkiye baş delegesi Hasan Saka Bey ise konuşmasında, Balkan milletleri arasındaki ortak çabaları teşvik etme arzusunu vurgulamış ve Venizelos'un iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinde, Balkan milletleri arasındaki dayanışmanın temellerinin belirlenmesinde gösterdiği çabaların önemine değinmiştir. Ayrıca Balkan milletlerinin kendi kaderlerini tayin etme konusundaki kararlılıklarını ve olası düşmanca oluşumlara karşı duracaklarını vurgulayan Saka Bey, bu milletlerin ortak çıkarlarını tam olarak idrak ederek doğru yolu izleyeceklerine olan inancını dile getirmiştir. Balkan Konferansı'na Yunanistan'ın attığı önem, sembolik girişimlerle de somutlaştırılmıştır. Nitekim, bölgesel birliğin ve dayanışmanın bir simgesi olarak Yunanistan, Balkan hükümetlerinin bayrak renklerini harmanlayan bir “Beynel Balkan Bayrağı” tasarlatmış ve bir “Beynel Balkan Marşı” hazırlatmıştır. Marşın bestesi için ise özel bir yarışma düzenlemiştir.¹¹ Bu girişimler, özellikle iki dünya savaşı arası dönemde bölgesel barışın ve istikrarın sağlanması çabalarında kritik bir rol oynamıştır.

Uzun süren diplomatik temaslar ve yoğun müzakerelerin ardından Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında oluşturulan Balkan Antantı, 9 Şubat 1934 tarihinde Atina Akademisi'nde resmîyet kazanmıştır. Bu antlaşma, Türkiye'yi temsilen Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Yunanistan adına M. Maksimos, Romanya adına M. Titulesko ve Yugoslavya adına M. Yevtic tarafından imzalanmıştır. Bu sürecin bir diğer önemli aşaması ise Şubat 1934'te Belgrad'da gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda, dört ülkenin Balkan sınırlarının ortaklaşa savunulması öngörülmüş ve dışişleri bakanları bir araya gelerek Balkan Antantı'nın taslak metni üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Nihai metnin kabulüyle birlikte 9 Şubat 1934 tarihinde Atina'da düzenlenen törenle antlaşma yürürlüğe girmiş ve bu sayede bölgesel barışı esas alan çok taraflı bir güvenlik ve iş birliği düzeni Balkan coğrafyasında kurulmuştur.¹² Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren barış antlaşmalarının tamamlanmasının ardından ortaya çıkan ve siyasi ortamın korunmasını

⁹ Gönlübol ve Sar 1990, s. 96-97.

¹⁰ Kissoudi 2008, p. 1792-1793.

¹¹ Menekşe 2024, s. 182, 186-187.

¹² Bayur 1973, s. 176; Akşin 1997, s. 86; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C.II, s. 445; Öztaş ve Sülün, 2025, s. 171; Sander 1969, s. 9-10.

sağlayan Balkan Antantı, Türkiye Cumhuriyeti'nin iki savaş arası dönemde izlediği Balkan politikalarının temelini oluşturmaktadır.¹³

Bu siyasi atmosferin etkili olduğu iki savaş arası dönemde, Balkan halkları arasındaki etkileşimi ve bütünleşmeyi teşvik etmek amacıyla Balkan Oyunları, Balkan Güreş Şampiyonası, Balkan Tenis Şampiyonası gibi spor başta olmak üzere¹⁴ çeşitli alanlarda yoğun faaliyetler yürütülmüştür. Bu girişimler, bölgesel iş birliğini ve karşılıklı anlayışı ve kaynaşmayı artırmayı hedeflemiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen önemli etkinlikler arasında, ekonomik dayanışmayı amaçlayan Balkan Esnaf Birliği Kongresi, medya kuruluşları arasında bilgi akışını sağlayan Balkan Matbuat Konferansları, kadınların toplumsal hayattaki rollerini güçlendirmeyi amaçlayan Balkan Kadın Cemiyetleri ve kültürel alışverişi teşvik eden Balkan Festivali öne çıkmaktadır.¹⁵ Balkan Festivali, I. Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da sağlanan barış ve istikrarın devamlılığını sağlamayı ve Balkan Antantı'nın oluşturduğu diplomatik fırsatları kullanarak Balkan ülkeleri arasında kültürel alışveriş ile dayanışmayı pekiştirmeyi hedeflemektedir.¹⁶

Türkiye ve Balkan ülkeleri arasındaki diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla 1935, 1936 ve 1937 yıllarında İstanbul'da gerçekleştirilen Balkan Festivallerini konu alan bu çalışma, ilgili festivalleri tarihsel, sosyal ve kültürel yönleriyle ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında festivalin önemi, işlevi, programı, kültürel diplomasideki yeri irdelenerek etkinliklerin yalnızca sanatsal birer buluşma olmadığı, Türkiye'nin komşu ülkeler ile bölgesel ilişkilerini canlı tutma stratejisinin ve Balkan Birliği idealinin somut bir yansıması olduğu ortaya konulmaktadır. Atatürk'ün de himayesinde şekillenen, halk dansları, müzik ve tiyatro gibi sanat dallarını kapsayan kültür öğelerinin birleşmesiyle bu etkinlikler Balkan kardeşliği, barış ve işbirliği mesajını vermesi açısından diplomatik işleve sahiptir. Doküman analizi yöntemiyle inşa edilen bu araştırmanın temel dayanak noktasını ve ana kaynaklarını Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'ndeki belgeler ve dönemin ulusal basınında yer alan haber ve değerlendirmeler oluşturmaktadır.

1. 1935 Yılında Gerçekleşen Balkan Festivali

1935 yılında düzenlenen ilk İstanbul Festivali'nin, Balkan Olimpiyatları vesilesiyle İstanbul'a gelen spor heyetlerinin katılımını sağlamak amacıyla olimpiyatlardan önceki hafta içinde başlatılacak olduğu bildirilmiştir. Ayrıca ülkeye seyyah çekmeyi sağlaması ve şehrin ekonomik hayatına hareket getirmeyi sağlaması açısından da festivaller önemli görülmüştür. Festival komitesi tarafından hazırlanan programa göre, müsabakalar 14 Eylül'de başlayacak ve 23 Eylül'de sona erecektir. Bulgaristan ve Romanya'dan gelen sekiz kız ve sekiz erkekte oluşan toplam 16 gencin geleneksel kıyafetleriyle festivallere katılacağı duyurulmuştur. Ayrıca, Romanya'dan altı

¹³ Ünal 1996, s. 375.

¹⁴ Balkan Oyunları hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Menekşe 2025a; Balkan Güreş Şampiyonası hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Menekşe 2025b; Çınar, 2019.

¹⁵ Kuruloğlu 2022, s. 136.

¹⁶ Güneş ve Güneş 2023, s. 243.

kişilik bir sigan müzik grubunun da etkinlikte yer alacağı belirtilmiştir. Bazı konsoloslar, ülkeleriyle yaptıkları görüşmeler sonrasında komiteye olumlu yanıt vermişlerdir. Balkan Festivali, basında Balkan Haftası etkinlikleri olarak da nitelendirilmiştir. Bu kapsamda sporcular ve seyyahlar için detaylı bir program hazırlandığı, Balkan üniversitelerinden gelen heyetlerin konserler ve dans gösterileri düzenleyeceği, program çerçevesinde, Büyüka'da, Yat Kulübü'nde ulusal heyetler onuruna balo düzenleneceği, yine Büyüka'da Balkan milletlerinin ekiplerinin ulusal kıyafetleriyle bir geçit töreni yapacağı ve rıhtım boyunca ulusal bayrak çekme töreni gerçekleştirileceği, bu tören esnasında, çeşitli bando ekiplerinin, her ülkenin millî marşını çalacağı, o ülkenin İstanbul'daki ekibinin ise marşlara eşlik edeceği, akşamına ateş oyunları gerçekleştirileceği, Taksim Cumhuriyet Anıtı'na törenle çelenk sunulacağı, bu tarihten itibaren, belirli bir süre ekiplere serbest gezi programları düzenleneceği, ayrıca gelen ekiplerin Yalova'ya seyahat edeceği, Tarabya Tokatlıyan Otelinde ve Taksim Bahçesi'nde balolar düzenleneceği, bu balolar kapsamında şehir tiyatrolarının sahne almak üzere hazırlandığı, 21 Eylül Pazar günü, Balkan Olimpiyatları'nın açılış töreninde Balkan Festivaline katılım sağlayan tüm ekiplerin bu törene kendi geleneksel kıyafetleriyle katılım sağlayacağı bildirilmiştir.¹⁷ Bükreş ve Belgrad'dan gelen haberlere göre, bu şehirlerden festivale katılmak üzere birçok seyyah kafilesi oluşturulmuş ve bu kafilelerin sayısı giderek artmıştır. Ayrıca, Saraybosna'daki Türkler'in de İstanbul'a geleceği ve buradan Ankara, Yalova, Bursa ve İzmir'e seyahat edecekleri bilgisi verilmiştir. 27 Ağustos 1935'te, İstanbul Belediyesi'nde Muhittin Üstündağ başkanlığında bir heyet toplanmış ve toplantı iki saat süren görüşmelerin ardından sona ermiştir. Toplantıya, Muhsin Ertuğrul, Konservatuvar Müdürü Ziya Bey ve Şehir Bاندosu Şefi Celal Bey de davet edilmiştir. Muhsin Ertuğrul Bey sahne düzenlemeleri ve kostümler hakkında, Ziya Bey müzik, ulusal danslar ve şarkılar üzerine, Celal Bey ise zeybek ve Laz dansları konusunda bilgi vermiştir. Festivalde, bu üç isim kendi alanlarında sorumluluk üstlenmişlerdir. Ayrıca, İstanbul Belediyesi'nin Dağcılık Kulübü'nde daimî bir komite kurarak, festivalin organizasyon ve hazırlıklarının bu komite tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir.¹⁸

14, 15, 16 Eylül 1935 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Dördüncü Balkan Güreş Şampiyonası, 21, 22 ve 29 Eylül 1935 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Altıncı Balkan Oyunları ve 14-23 Eylül 1935 tarihlerinde yine İstanbul'da düzenlenen Birinci Balkan Festivali münasebetiyle otellerde “doluluk ve üşüşme” olacağı ifade edilmiştir.¹⁹ Balkan Oyunları öncesinde Balkan Oyunları'na gelecek olan seyirciler için İstanbul'da kapsamlı bir Balkan Festivali gerçekleştirileceği, festivalin başarılı ve keyifli geçmesi amacıyla

¹⁷ Cumhuriyet, 7 Ağustos 1935, s. 1; Cumhuriyet, 15 Ağustos 1935, s. 1, 5; Kurun, 24 Ağustos 1935, s. 7. Ayrıca Romanya'dan gelecek olan 8 genç kız ve 8 erkekten oluşan ulusal dans ve şarkı heyetinin tamamının üniversite öğrencisi olduğu ve Dr. Dobresa'nın başkanlığında 9 Eylül'de Köstence'den İstanbul'a hareket edeceği, Yunanistan'dan katılacak olan ulusal dans ve şarkı heyetinin de üniversite öğrencilerinden oluştuğu ve katılımcıların Atina'nın yüksek sosyetesine mensup gençleri olduğu basında belirtilmiştir. Tan, 28 Ağustos 1935, s. 2.

¹⁸ Tan, 28 Ağustos 1935, s. 2.

¹⁹ Cumhuriyet, 17 Ağustos 1935, s. 8.

hazırlıklar yapıldığı, çeşitli eğlenceler düzenlendiği bildirilmiştir. Bulgar, Arnavut ve Sırp bu festivale katılacaklarına dair haber vermiştir. 21, 22 ve 29 Eylül tarihlerinde İstanbul'da gerçekleşecek olan Altıncı Balkan Oyunları hem Türkiye'nin organizasyon becerisini hem de misafirperverliğini göstermek için büyük bir fırsat olacağı, İstanbul'a gelecek yüzlerce Balkanlı misafire şehrin en güzel yerlerinin gösterileceği ve onlar için unutulmaz bir zaman dilimi sağlanacağı ifade edilmiştir.²⁰

Basında Balkan Festival Komitesi'nin hazırlık çalışmalarını sürdürdüğü, komite üyelerinin adalara giderek, şenliklerin düzenleneceği mekânları incelediği ve gerekli altyapı düzenlemelerini tespit ettiği bildirilmiştir. Festival sırasında gece boyunca ateş oyunları gerçekleştirileceği, renkli havai fişeklerin atılacağı ve ateş şelaleleri oluşturulacağı, festivale katılacak olan Rumen heyetinin 10 Eylül'de, Yunan heyetinin ise 11 Eylül'de İstanbul'a geleceği duyurulmuştur.²¹

14 Eylül'de başlayacak olan Balkan Festivali'nin en iyi şekilde geçmesi için her gün hazırlıklar yapıldığı, basın bu konuda sorumluluk üstlenmesi gerektiği dile getirilmiştir. Festival süresince, gazetelerin Balkan ülkelerindeki sosyal ve kültürel hayat hakkında yazılar yazmasının yanı sıra, radyo merkezinin de bu doğrultuda çalışmalar yürütmesi gerektiği, radyoların, Balkan ülkelerinin ulusal müziklerini dinleyicilere sunmasını, Balkan Oyunları'nın sonuçlarını tüm Balkan dillerinde yayınlamasını ve yine bu dillerde, Balkan ülkelerinin ulusal ve sosyal hayatına dair konuşmalar yapılmasını, bu sayede, yapılan bu etkinliklerin Balkan halkları arasındaki kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlayacağı üzerinde durulmuştur.²² Basında yapılan bu uyarının ve beklentinin etkili olduğu konunun takibi yapıldığında görülmektedir. Nitekim Akşam gazetesinde; *“Balkan Festivali'nin Balkanlıları birbirlerine daha çok yakınlaştırmaya yarayacağı bellidir. Dost komşularımızla ilgilerimizin bir de manevi alanda artmasını öteden beri istiyorduk. Bundan sonra fikir alanında da aynı girişim yolunu tutmalıyız. Birbirimizi birçok yönden ne kadar çok tanırsak dostluğumuzu da o kadar büyür, dinçleşir.”* şeklinde bir yazı kaleme alınmıştır.²³ Buradan Balkan Festivali'nin, Balkan ülkeleri arasında kültürel diploması yoluyla dostane ilişkilerin pekiştirilmesine katkı sağladığı, Türkiye'nin, komşu Balkan devletleriyle ilişkilerini sadece resmi düzeyde değil, aynı zamanda manevi ve kültürel boyutlarda da derinleştirmeyi amaçladığı, Balkan milletlerinin birbirini karşılıklı tanıması ve kültürel etkileşimin sağlanmasının, diplomatik ilişkileri kuvvetlendirdiği vurgulanmıştır.

13 Eylül'de Yunan ve Bulgar grupları gelmiştir. Yedisi kadın, sekizi erkek olmak üzere on beş kişiden oluşan Bulgar ulusal grubu Profesör Boris Çonef'in başkanlığında bir çalgı takımı ile beraber gelmiştir. İstasyondan girerken *“horra horra Türkiye”* diye tezahürat yapılmıştır. Karşılıyıcılardan Ziya Emiroğlu bir konuşma yapmıştır.²⁴ Ziya Emiroğlu şöyle demiştir: *“Komşularımız, burada sizi memnun etmeğe çalışacağız. Festivalden maksat, Türk gençlerle komşu devletlerin gençlerini birbirine*

²⁰ Tan, 18 Ağustos 1935, s. 2, 7.

²¹ Son Posta, 3 Eylül 1935, s. 3.

²² Cumhuriyet, 6 Eylül 1935, s. 8.

²³ Akşam, 11 Eylül 1935, s. 5.

²⁴ Cumhuriyet, 14 Eylül 1935, s. 2, 8; Son Posta, 14 Eylül 1935, s. 1, 2.

tanıştırmaktır. Bu suretle Balkan ittihamı gittikçe kuvvetlenecektir.”. Bulgar heyeti başkanı Çonef ise teşekkür ederek şu sözlerde bulunmuştur: “*İstanbul’a ikinci defa olarak geliyoruz. Kısa bir zaman evvel Londra festivaline iştirak eden heyetimiz burada da milli danslarını gösterecek ve Türklerle olan dostluğumuz gittikçe kuvvet bulacaktır.*”²⁵ Burada gerçekleşen konuşmalar, Balkan Festivali’nin asıl amacının Balkan gençlerini kaynaştırmak, dostluğu pekiştirmek ve Balkan Birliği’nin kuvvetlenmesi olduğunu açıkça gösteren örneklerdir.

Bulgaristan heyeti, festival kapsamında İstanbul’a varışında Festival Komitesi, Belediye Turizm Şubesi Direktörü Kemal Ragıp, Turing Kulübü temsilcisi ve Bulgar Konsolosu tarafından resmî törenle karşılanmış; taraflar arasında samimi ve dostane konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Heyete başkanlık eden tanınmış Bulgar oyun yazarı Boris Çonef’in kardeşi, daha önce 1932 yılında Türkiye’yi ziyaret ettiklerini, Ankara’da büyük takdir topladıklarını ve hatıra defterlerinde İsmet İnönü’ye ait övgü dolu sözlerin yer aldığını ifade etmiştir. Ayrıca, 1934 yılında Londra Hyde Park’ta düzenlenen açık hava temsili sırasında Boris Çonef’in bir madalya ile ödüllendirildiğini belirtmiştir. Bulgar heyetinin programında yer alan dokuz farklı dans gösterisinin olduğu, gayda, kaval, kemençe ve davul gibi geleneksel müzik aletleriyle icra edileceği vurgulanmıştır. Akşam da Ödemiş Efeleri ve Zeybek heyeti gelmiştir.

İstanbul’a gelen Bulgar Festival Heyetinden (*Cumhuriyet*, 14 Eylül 1935, s. 2).

İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ İstanbullulara hitaben şu beyannameyi neşretmiştir:²⁶

“İstanbul hemşerilerine bütün dünyanın en güzel şehirlerinden biri olduğuna şüphe olmayan İstanbul’un bu zenginliğini kıymet bilen insanların gözleri önüne yaymak yurttaş ve yabancı bir nimetten herkesten nasip vermek için alınması düşünülen muhtelif tedbirler arasında Festival şenlikleri tertip edilmesi muvâfık görülmüştür. Festival bu

²⁵ Tan, 14 Eylül 1935, s. 3.

²⁶ Cumhuriyet, 14 Eylül 1935, s. 2, 8; Son Posta, 14 Eylül 1935, s. 1,2.

Balkan Diplomasisinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

akşam Büyükkada'da yat kulübünde başlayacak ve fasıla ile bir hafta sürecektir. İstanbul'a ve İstanbullu'ya fazla bir hayır fazla bir menfaat getirmeye de matuf olan bu teşebbüsün behemehâl muvaffak olması lazımdır. Onun için bilhassa bütün İstanbul hemşerilerinin ve yurttaşların bu teşebbüsü sevmeleri kurumların ellerinden gelen hiçbir yardımı esirgememelerini ve şenlikleri bütün güçler ile iştirak etmelerini sayın halkımızdan dilerim."

Muhittin Üstündağ tarafından açıklanan festival programı şöyledir:

Tablo 1: 14-23 Eylül 1935 Balkan Festivali'nin Programı

Tarih	Saat	Etkinlik
14 Eylül 1935 Cumartesi	19.30'da	Akasya Otelinde festival komitesi başkanı gelen heyetlere bir akşam yemeği verecektir. Bu ziyarette ekipler milli kıyafetleriyle bulunacaklardır.
	22.00'da	Büyükkada'da Yat kulübünde diplomatik ve ulusal heyetlere balo (Heyetler baloya ulusal kıyafetleriyle milli danslarını oynayacaktır.)
15 Eylül 1935 Pazar	09.00'da	Heyetler İsplandit Otelinde kahvaltı yapacaktır. 12.00'da öğle yemeği yiyeceklerdir.
	11.00'da	Rıhtım boyunda uluslar tarafından bayrak çekme merasimi. Her ulusun Bayrağı çekilirken bando tarafından ulusal marşı çalınacak ve o ulusu temsil edenler şarkısını söyleyecektir.
	14:30'da	Geçit resmî. Grupların sıralaması: Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya. Gruplar Yat Kulübü'nün arka bahçesinde hazır bulunacaklardır. Lunapark meydanındaki direğe her ulusun bayrağı çekilerek ve her bayrak çekilirken o milletin grubu milli marşını söyleyecektir. Ulusal elbiseleriyle ve bando eşliğinde yapılacak, bu geçit resminden sonra Lunapark meydanında yapılacak olan ulusal danslara gidilecektir. Danslar bu meydanda kurulacak platform üzerinde yapılacak, halk etrafındaki çam ormanından seyredecektir. Danslardan sonra tören bitecek, bundan sonra Lunaparkta danslı bir çay verilecektir.
	17:30'da	İsplandit Lunaparkta Balkan Tedansı ²⁷ ,
	21.00'da	Kordon üzerinde ateş oyunları, bu esnada iskelede bulunan Akay vapurları projektörlerini yakacak ve rıhtıma tutacaktır. Mümkün olduğu taktirde buna donanma da katılacaktır. Oyunlar gece yarısı bitecektir.
16 Eylül 1935 Pazartesi		İstanbul'u gezme serbest.
17 Eylül 1935 Salı		Heyetler milli kıyafetleriyle Gülhane parkında toplanacaklar, alfabe sırasıyla dizilmiş bir halde Karaköy,

²⁷ Tedansan (thé dansant): thé "çay" ve dansant "dans" kelimelerinden oluşup. "danslı çay" anlamındadır. Gürpınar t.y., s. 54.

	İstiklal Caddesi yoluyla Taksim'e giderek abideye törenle çelenk koyma merasimi gerçekleştirilecek. Buna mümkün olduğu kadar askeri ve sivil bandoları iştirak edecektir.
18 Eylül 1935 Çarşamba	Gruplar vapurla Yalova'ya gidecektir. Gece Yalova'da konaklayacaklardır.
19 Eylül 1935 Perşembe	Sabah serbest, öğleden sonra Boğaziçi'nde gezinti. Gruplar akşam Galatasaray Lisesi önünde toplanacaklar ve Taksime kadar bir Fener alayı yapacaklardır. Bu merasime Balkan Atletleri de katılım sağlayacaktır.
20 Eylül 1935 Cuma	Sabah vapurla İstanbul'a varış. Akşam Tepebaşı bahçesinde "Peer Gynt" (Pergint) Piyesi oynanacaktır.
21 Eylül 1935 Cumartesi	Sabah İstanbul turu, öğleden sonra kabileler milli elbiseleriyle ve Balkan atletlerinin eşliğinde Kadıköy stadına gideceklerdir. Kabileler ve atlet grupları Balkan Oyunları'nın resmî geçit törenini yapacaklardır. Gruplar akşam Taksim bahçesinde yemek yiyecekler sonra yine milli danslarını oynayacaklardır.
22 Eylül 1935 Pazar	Serbest.
23 Eylül 1935 Pazartesi	Beylerbeyi Sarayı'nda balo verilecektir.

(*Kurun*, 13 Eylül 1935, s. 3; *Tan*, 18 Ağustos 1935, s. 2, 7; *Son Posta*, 14 Eylül 1935, s. 1-2; *Akşam*, 11 Eylül 1935, s. 5.)

Bu programın yayınlanmasından bir süre sonra festival komitesinin kararı ile görülen lüzuma binaen festival programında küçük bir değişiklik yapılmıştır. 23 Eylül akşamı Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenecek Boğaziçi gecesi, 21 Eylül akşamına alınmış, 21 Eylül akşamı Taksimde yapılacak olan halk gecesi de 23 Eylül akşamına alınmıştır. Programın diğer kısımları olduğu gibi kalmıştır.²⁸

Basında Balkan Festivali hakkında dikkat çekilen bir konu da Türkiye'nin ulusal dansları ile ilgilidir. Türkiye'nin bu festivalde tüm doğallığı ile ulusal oyunlarını göstermesi, özgünlüğünü ortaya çıkarması ve Balkanlı misafirlerin gönüllerinde yer etmesi bakımından önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Basında Türkiye'nin halk oyunlarının, yalnızca belirli bölgelerle sınırlı kalmadığı, ülkenin farklı coğrafyalarında çeşitlilik ve zenginlik barındırdığı ifade edilmiştir. Örneğin zeybek oyununun bölgesel olarak farklı figürler ve üsluplarla oynandığı, bu sebeple gösterilerde yalnızca tek bir yörenin değil, Afyon, Kütahya, Erzurum, Sivas, Rize, Trabzon ve özellikle Toroslar gibi farklı bölgelerin temsil edilmesinin Türk halk danslarının çok yönlülüğünü yansıtmak açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Ancak o zaman Türk folklor danslarından epeyce örnekler sunulacağı ve yurdumuzun dans bakımından zenginliğinin gösterilmiş olacağı belirtilmektedir. Bir koreografi uzmanının Anadolu'nun dans birikimini sistematik şekilde derlemesi ve sahneye uyarlanması gerektiği vurgulanmıştır. Balkan Festivali gibi uluslararası nitelikteki bir etkinlikte Türkiye'nin halk danslarının mümkün olduğunca geniş bir yelpazede temsil edilmesi önerilmiştir. Geleneksel dansların

²⁸ Cumhuriyet, 14 Eylül 1935, s. 8; Cumhuriyet, 17 Eylül 1935, s. 2; Tan, 17 Eylül 1935, 12.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

orijinalliğı ve doğal çekiciliğı daha görünür kılacağı ve uluslararası izleyiciler karşısında daha etkileyici bulunacağı ifade edilmektedir.²⁹

Balkan Festivalinde Zeybek Oynayacak Gençlerimiz
(*Cumhuriyet*, 14 Eylül 1935, s. 2.)

Balkan Festivali'nde Balkan Heyetleri danslar yaparak Yat Kulüp'e gidiyor
(*Cumhuriyet*, 15 Eylül 1935, s. 1.)

²⁹ Akşam, 11 Eylül 1935, s. 5.

Festivalin ilk gecesi 14 Eylül 1935'te Büyüka'da geçirilmiş ve Yat Kulüp'te büyük bir balo verilmiştir.³⁰ Festivalin ilk balosunda Muhittin Üstündağ bir konuşma ile açılışı yapmıştır. Üstündağ'ın Yat Kulüp'teki baloda yaptığı ve aynı zamanda Fransızca'ya tercümesi de yapılan bu konuşma şöyledir:³¹

“İlk müsamesinde bulunduğumuz İstanbul Festivali'ni onurlandırdığınızdan dolayı samimî teşekkürlerimi arz eder; dış ellerden gelen sayın konuklarımızın şahıslarında dost ve komşu milletleri İstanbul şehri namına selamlarım. Pek kısa zamanda fakat büyük emeklerle hazırladığımız bu festivallerin güzel ve tarihi şehrimizin hayatında yeni bir hareketin başlangıcı, asırlık bağlarla bağlı bulunduğumuz Balkan milletler ile dostluk ve komşuluk yolunda kuvvetli bir adım olmasını dilerim. Son yıllar içinde Batı memleketlerinde Turizm cereyanlarına ne kadar önem verildiğini, her memleketin bu hususta ne kadar büyük fedakârlıklara katlandığını hepimiz biliyoruz. Milletleri birbirine daha yakından tanıtarak sanat ve estetik alanında yaratıkları eserleri birbirlerine göstermek, her memleketin, her şehrin tabii güzelliklerini gelen konuklara tanıtmak ve nihayet memleketler arasında ekonomik bağları kuvvetlendirerek her memleket halkının Turizm hareketinden beklenen sonuçların başlıcalarındandır. En kısa bir zamanda en büyük inkılâpları başaran Cumhuriyet idaresi bu kuvvetli cereyana yabancı kalamazdı. İstanbul Belediyesi'nin bugün attığı inkılâp Türkiye'sinin bu alandaki teşebbüslerinin bir başlangıcıdır. Kucağında sakladığı tarihi eserleri, aynı değerlerle anılan herhangi bir şehirle boy ölçüşecek derecede kuvvetli olan İstanbul'umuza, tabii güzellikler bakımından da bütün dünyada çok güçlükle belki ikinci bir rakip gösterilebilir. Tarihi eser ve âbideler ile, Boğaziçi'nin, Adaların ve Marmara kıyılarının örneksiz güzellikleriyle İstanbul'umuz, en feyizli Turizm hareketinin mihveri olmağa elbet lâyıktır. Burayı bir yaz şehri haline sokmak hususunda öteden beri taşıdığımız çok kuvvetli istekler, bu festival ile filiyat sahasında yeni bir ifadesini bulmuş oluyor. Bu musiki ve dans şenlikleri, Batı memleketlerinin tanınmış yazlık şehirlerinde gördüğümüz veçhile (İstanbul Sezonu) adını vereceğimiz devrenin bir halkasıdır. Her sene bu sezonu biraz daha zenginleştirerek muhtelif ve geniş programlarla daha cazip kılmak arzusu şehre bundan her sene biraz daha fazla ekonomik faydalar temin etmek isteği, artık gündelik endişelerimiz arasında yer almış, üzerine titrediğimiz şehir meseleleri arasına girmiş bulunuyor. Teşkilatımızın bir kısmı bu işle uğraşacak, yüksek huzurlarınıza, her sene İstanbul'umuzun kıymeti ölçülemiyen tabii güzellikleri içinde zengin programlar arzetmeğe çalışacaktır. Bize çok şeyler adayan ve bütün dikkat ve ihtimamımızı taşıyacak olan bu Ulusal dans şenlikleriyle başlamış bulunuyoruz. Hareket noktası olarak Festivaller tertip etmemiz herhangi bir tesadüften doğmamıştır. Uluslar ruhlarının en temiz, en kuvvetli ifadelerini sanat ve musikilerinde en necip hislerini güzel san'atlerinde bulmuşlardır. Çok âsil çok derin kaynaklardan gelen ve bize Uluslar musiki ve Ulusal dans şeklinde tecelli eden bu kuvvetli his ifadeleri, memleketler arasında dostluk ve muhabbetleri en sıkı ören bağıdır. Yekdiğerlerinin güzel sanatlarını seven ve takdir eden Uluslar birbirlerini en ziyade sevmiş ve anlamışlardır. Komşu ve dost milletlerle bizi her sene biraz daha yaklaştıracığını ümit ettiğimiz bu yeni harekete bütün ulusal

³⁰ Cumhuriyet, 14 Eylül 1935, s. 2; Tan, 14 Eylül 1935, s. 11-12.

³¹ Kurun, 15 Eylül 1935, s. 4; Cumhuriyet, 15 Eylül 1935, s. 8; Son Posta, 15 Eylül 1935, s. 7.

hususiyetlerine rağmen güzel sanatların yekdiğerinden ayrı olmayan müşterek dili ile başlamak istedik.”

Üstündağ konuşmasına son verirken Konsolosluk erkânına, Balkan ülkelerinin İstanbul’da bulunan temsilcilerine, festival komitesine teşekkürlerini iletmiştir. Bu konuşmada Batı ülkelerine eşit olarak İstanbul için her sene böyle bir festival hazırlanacağını ve bunun ilk olduğunu, böyle etkinlikler ile dost ve komşu milletler arasındaki bağı daha da sağlamlaşacağından emin olduğunu söylemiştir. Konuşmasından sonra gruplar alfabe sırasıyla ulusal danslarını oynamaya başlamıştır. Birçok grubun dansları ikişer üçer defa tekrar edilmiştir.³² İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı’nın bu konuşması Balkan Festivali’nin Balkan ülkeleri arasındaki bağı kuvvetlendirdiğine, ülke ekonomisine katkı sağlayacağına dikkat çekmesi açısından önemli bir konuşmadır. Basında bu baloda ilk olarak Bulgarlar, Rumenler, Yugoslavlar, Yunanların danslarını sergilediği, son olarak da Ödemiş zeybekleri ve Karadeniz gençlerinin milli oyunlarını oynadıkları belirtilmiştir. Balonun çok kalabalık olduğu ve güzel geçtiği ifade edilmiştir.

Balkan Festivali İçin Büyükkada’da Verilen Balo: **Üst Sol:** Zeybek Oyunu, **Üst Sağ:** Yunanlar Şarkı Söylüyor. **Alt Sol:** Yunanların Oyunu, **Alt Sağ:** Romanyalılar Şarkı Söylüyor. (*Akşam*, 15 Eylül 1935, s. 1.)

³² Tan, 15 Eylül 1935, s. 3.

Yugoslav Takımı Milli Oyunlar Oynarken (*Cumhuriyet*, 15 Eylül 1935, s. 8.)

Basında Balkan Festivali'nin, Balkan milletlerini temsil eden heyetlerin milli elbiseleri ve bayrakları ile binlerce halkın alkışları arasında çok parlak ve göz alıcı geçtiği ifade edilmiştir.³³ Balkan Festivalinin ikinci günü etkinlikleri Büyüka'da gerçekleştirilmiştir. Ada iskelesi Balkan ülkelerinin bayrakları ile süslenmiştir. Festival, sabah saatlerinden itibaren yoğun halk katılımıyla dikkat çekmiş; binlerce kişi vapurlarla adaya taşınmıştır. Misafir heyetler, Spilândid Otelî'nde verilen öğle yemeğinin ardından kulüp binası önünde toplanarak Şehir Badosu eşliğinde Nizam Caddesi üzerinden Lunapark'a yürümüşlerdir. Her ulusal grubun belirli bir sıraya göre katıldığı bu yürüyüşte Bulgar, Yunan, Rumen, Türk ve Yugoslav kabileleri yer almıştır. Lunapark'ta 30.000 kişiden fazla bir izleyici kitlesinin takip ettiği tören, her ülkenin bayrağının sırayla göndere çekilmesi ve milli marşlarının çalınması ile başlamıştır. Törenin dikkat çekici anlarından biri, Bulgar milli marşı çalınmasının ardından ve Bulgar bayrağının hazırlanan direğe çekilmesi esnasında bayrağın ipinin, çeken zatın elinden kurtulması ve bu suretle bayrağın aşağıya inmesidir. Bunun üzerine bir zeybek dansçısı koşarak direğe tırmanmış bayrağı çekmiştir. Fakat dokuz metre uzunluktaki direk çok sallandığı için bayrağı tam yukarıya kadar çekememiştir. Bunun üzerine Karadenizli Lâz elbisesi giymiş bir genç atılarak bayrağın tamamen yukarıya çekilmesini sağlamış (aşağıdaki fotoğrafta gösterilmiştir); bu müdahale halktan ve Bulgar heyetinden yoğun alkış almıştır. Gösteri programında yer alan Türk halk dansları, özellikle zeybek ve Karadeniz oyunları izleyiciler tarafından büyük beğeniyle karşılanmıştır. Resmî merasimin ardından halkın bir bölümü Lunapark'ta verilen danslı çay davetine katılmış, yabancı misafirler ise saat 19.30'da Yat Kulübü bahçesinde düzenlenen havai fişek gösterisini izlemişlerdir.³⁴ Gece eğlenceleriyle sona eren etkinlikler, katılımcılar açısından hem diplomatik hem de kültürel etkileşim açısından önemli bir nitelik taşımaktadır.

³³ Son Posta, 16 Eylül 1935, s. 11; Tan, 16 Eylül 1935, s. 10.

³⁴ Cumhuriyet, 16 Eylül 1935, s. 2; Haber, 16 Eylül 1935, s. 2; Kurun, 18 Eylül 1935, s. 4.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

Üst sol: Yunanlar, Üst sağ: Yugoslavlar, Alt fotoğraflar: Bulgarların dansları
(*Haber*, 16 Eylül 1935, s.1.)

Çeşitli Uluslara Mensup Gençlerin Ulusal Oyunları (*Tan*, 16 Eylül 1935, s. 10.)

Balkan Festivali kapsamında gelen Balkanlı misafirler, 17 Eylül'de Taksim'de Cumhuriyet Anıtı'na törenle çelenk koymuştur. Bu çelenk töreni için heyetler saat 16.00'da Galatasaray Lisesi'nin bahçesinde toplanmışlar ve yürüyüşe geçmişlerdir. En önde Türk bayrağı, arkasında kafiye rehberlik eden Ali ve Sadık efeler bulunmuştur. Efeleri Bulgarlar, Yunanlar, Rumenler, Yugoslavlar takip etmiş, en geride Türk heyeti yürümüştür. Her kafilenin bayrağını bir genç kız taşımakla birlikte, yalnız Bulgar bayrağını Bulgar heyetinin başkanı Dr. Çonef taşımıştır. Rumen ve Bulgar müzik heyetleri de kafiyeleleriyle birlikte yürümüştür. Tören alayı ilerlediği esnada milletlerin millî havaları çalınmış, bu şekilde alay Taksim'e kadar gitmiştir. Heyetler abide etrafında sıralandıktan sonra önce Bulgar heyeti abidenin önüne gelerek selâm vaziyeti almış ve sonra millî marşlarını söyleyerek çelenk koymuşlardır. Bu şekilde her heyet sırasıyla millî marşını söyleyerek çelenk koymuştur. Türk heyeti adına çelenk konulduktan sonra bir zeybek radyo mikrofonu önüne gelerek Atatürk'e milletin saygılarını bildirmiştir. Heyetler geldikleri sıra ile Galatasaray lisesine dönmüştür. Ayrıca önceki akşam da Bulgar misafirler radyoda bir konser vermiştir. Bu sayede hem çalgılarını hem de şarkılarını halka dinletmişlerdir. Festival bitimine kadar her akşam her bir grup tarafından konser verileceği basından duyurulmuştur. 18 Eylül günü de tüm heyetler gezinti yapmak ve kaplıcaları dolaşmak üzere Yalova'ya hareket etmişlerdir.³⁵

Balkan Festivali'nin yedinci günü olan 20 Eylül 1935 günü çeşitli diplomatik ve kültürel faaliyetlerle geçirilmiştir. Öğle yemeğinin ardından Balkan ülkelerinden gelen gençler, Eyüp'e düzenlenen bir ziyaretle camiye ve surları gezmişlerdir. Saat 17.00'den itibaren Yugoslav Konsolosluğu, Yugoslav heyeti ile festival komitesine yönelik bir çay daveti düzenlemiş; aynı gün akşam saatlerinde Yunan ulusal heyeti tarafından radyo aracılığıyla bir konser vermiştir. Akşam tüm heyetler, ulusal kıyafetleriyle Tepebaşı'nda onurlarına sahnelenen "Peer Gynt" (Pergünt) adlı tiyatro eserini izlemeye gitmişlerdir. Festivalin devamı niteliğindeki program çerçevesinde, ertesi gün Balkan gençlerinin Boğaziçi'nde geziye çıkmaları ve akşamında Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenecek olan "Boğaziçi Gecesi" balosuna katılmaları, bu baloda her ülkenin ulusal kıyafetlerle gerçekleştireceği dans gösterileri gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Gösteri programına göre Bulgar heyeti; *Sitnoyansko*, *Gankino Horo*, *Lesa* ve *Reçemitza* adlı halk danslarını sergileyecektir. Yunan heyeti üç farklı dansı üç ayrı kıyafetle oynayacaktır. Özellikle "Peploforo" dansı sırasında en eski geleneksel Yunan kostümleri kullanılacaktır. Rumen heyeti *Hurelul*, *Sienful*, *Tedelesul*, *Hodoroağa* ve *Calabreaza* adlı dansları sunacaktır. Yugoslav grubunun ise üç dansın yanı sıra dört şarkı da seslendireceği belirtilmektedir. Festival komitesi, bu kültürel etkinliklerin daha geniş halk kitlelerine ulaşabilmesi amacıyla, Balkan gençlerinin dans gösterilerinden oluşan bir müsamerayı ertesi akşam stadyumda tertiplemeyi planlamış; etkinliğe halkın katılımını teşvik etmek için giriş ücretini oldukça cüzi düzeyde belirlemiştir.³⁶ Bu uygulamayla, festival kültürel etkileşimi de pekiştirmiştir.

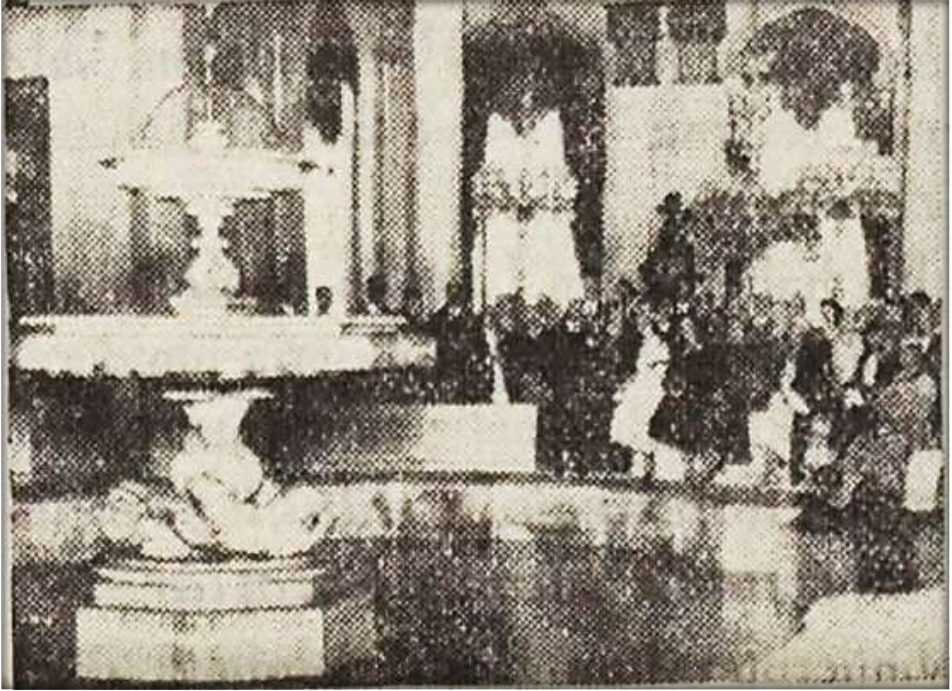
21 Eylül 1935'te Balkan Festivali'nin çok eğlenceli geçtiği ifade edilmektedir. Programın en zengin kısmı Beylerbeyi Sarayı'ndaki balo olmuştur. Bu balo için biletler

³⁵ Kurun, 18 Eylül 1935, s. 1, 3; Akşam, 18 Eylül 1935, s. 2; Tan, 18 Eylül 1935, s. 7.

³⁶ Cumhuriyet, 21 Eylül 1935, s. 2.

Balkan Diplomasisinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

7 liraya satılmıştır.³⁷ Balkan Festivali çerçevesinde düzenlenen baloda, Beylerbeyi Sarayı'nda sarayın denize bakan büyük kapısı, Balkan milletlerinin bayrak renkleriyle boyanmış büyük güllerle, süslemelerle donatılmıştır. İç ve dış mekânlar bayraklarla süslenmiştir. Bahçedeki büyük havuzun çeşitli bölümleri aydınlatmalarla, havuz içi ise renkli ampullerle zenginleştirilerek geceye görsel bir estetik katılmıştır. Törenin ana bölümünde ulusal dans gösterileri gerçekleştirilmiştir. Heyetler alfabe sırasına göre havuz üzerindeki platforma yerleşerek danslarını sergilemiştir. Sırasıyla Bulgar (4 dans), Yunan (3 dans), Rumen (4 dans), Yugoslav (3 dans) ve Türk grupları sahne almıştır. Ayrıca Yugoslav heyeti dört ulusal şarkı seslendirmiştir.³⁸ Balkan gruplarının 22 Eylül'de ulusal elbiseleri ile Kadıköy'e gideceği ve Fenerbahçe stadında bir geçit töreni yapacağı ve akşam da Taksim stadyumunda da bir müsamere verileceği duyurulmuştur.³⁹

Boğaziçi balosunun gerçekleştiği Beylerbeyi Sarayı (*Cumhuriyet*, 21 Eylül 1935, s. 2.)

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (TİCİ) başkanı ve aynı zamanda Balkan Festivali ve Balkan Oyunları çerçevesindeki kültürel ve sportif etkinliklerde organizasyon komitesi üyesi olan Burhanettin Felek, Balkan Oyunları, Balkan Festivali ve Balkan

³⁷ Son Posta, 22 Eylül 1935, s. 2.

³⁸ Kurun, 22 Eylül 1935, s. 3; Tan, 22 Eylül 1935, s. 2.

³⁹ Tan, 22 Eylül 1935, s. 2; Kurun, 23 Eylül 1935, s. 1.

Güreşleri'nden oluşan Balkan etkinliklerinin birbirine karıştırılmaması adına, her birinin ayrı etkinlikler olduğunu ifade etmek için basına bir açıklama yapmıştır. “Balkan” isminin müşterek bir bağ olmasının bu ayrı etkinliklerin iç içe olduğunu göstermediğini ifade etmiştir. Balkan Festivali'nin “bir müzik ve dans hareketi” olduğunu açıklamıştır. Balkan Festivali ile ilgili ayrıntılı bilgi aktarmayan basın mensuplarını da eleştirmiştir. Çünkü toplum hayatı açısından büyük öneme sahip bu tür kapsamlı etkinliklerin, derinlemesine bir şekilde kaleme alınması ve kamuoyuna yeterince güçlü bir biçimde aktarılması gerektiğini ifade etmiştir. Basının bu olaylara sıradan bir asayiş vakası muamelesi yaptığını, yüzeysel haberlerle yetindiklerini, festivalin en etkileyici bölümlerinden biri olan ve Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenen geceye dair gazetelerde, genel ve sınırlı bilgilerin ötesine geçmeyen bir anlatımın yer aldığını, bu özel geceye ilişkin anlamlı ve edebi bir değerlendirme sunulamadığını tenkit etmiştir. Felek'in, Balkanlar'da hatta Avrupa'da dahi benzerine zor rastlanabilecek nitelikte zarif ve görkemli bir Boğaziçi Gecesi olarak nitelediği bu etkinliğin güçlü kalemlere sahip yazarlar tarafından yerinde izlenip tasvir edilerek edebiyat ve kültür tarihimizde hak ettiği yeri bulmasını temenni ettiğini ancak beklentisinin karşılamadığını belirtmiştir. Türkiye'de bu tür eğlencelerin gazeteciler için çoğunlukla zaman alan, hatta angarya addedilen faaliyetler olarak görüldüğü, haber üreticilerin etkinliğe katılarak davetiyelerden faydalanan ve çoğunlukla izlenim yazmayan kişiler olabildiği veya geceye bizzat gidip ya da telefonla bilgi veren muhabirlerin aktardıklarına dayanarak haber metnini oluşturan gazeteciler olduğunu, en çok üzüntü verici durumun da, bu tür yüzeysel ve eksik haberleri okuyarak yaşananları gerçek haliyle öğrendiğini zanneden okuyucular olduğunu belirtmiştir.⁴⁰

Basında Balkan Festivali vesilesiyle Arnavutlar dışında, bütün Balkan milletlerinin, kendi milli danslarını İstanbul'da sergilemekte olduğu bildirilmiştir. Beylerbeyi Sarayı'nın büyük havuzu üstünde Balkan danslarını gözlemleyen basın mensubu Balkan dansları ve musikisinin birbiriyle girift olduğunu şöyle dile getirmiştir: “...*Beyaz tüllere bürünmüş Yunan kadınlarının oynadıkları eski Yunan Dansı müstesna, öteki Balkan dansları ve dans havaları, hemen hemen birbirinin aynı idi. Belli ki asırlar, bu milletleri kültür bakımından iyice kaynaştırmış. Bütün Balkan dans havalalarının alaturka olduğunu da söylemek yanlış olmaz. Onlar mı bizden, biz mi onlardan almışız?*” diyerek musiki tarihi uzmanlarının ancak bu ayrımı yapabileceğini söylemiştir. Ayrıca “*Beylerbeyi Sarayı'nın sedleri arasında uğultulu akisler uyandırdıkça, bu aslan gökremeleri için, Türkün sesi! demekten kendimi alamıyordum.*” demiştir. Buna ek olarak “*Türk gençliğine milli Türk danslarını göstermek, sevdirmek, öğretmek, Türk kültürüne hizmet demektir.*” diyerek milli dansların değerine ve gelecek nesillere aktarılmasındaki önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca bu milli dansları seyrederken aklına, çiftetelli denilen dansın geldiğini, “...*çiftetelli, göbek atmalar ile beraber kaldırıp atmak için, milli danslarımızı da düzeltmek, toplamak ve yaymak lazımdır.*” demiştir. Vali Muhiddin Üstündağ'ın birkaç sene evvel bu işe ehemmiyet verdiği ancak daha sonra bıraktığı da eleştirilmiştir.⁴¹

⁴⁰ Tan, 23 Eylül 1935, s. 3.

⁴¹ Cumhuriyet, 23 Eylül 1935, s. 3.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

Beylerbeyi Sarayı'ndaki festivalde Türk dansları oynayan genç kızlar. (*Cumhuriyet*, 23 Eylül 1935, s. 2.)

Beylerbeyi Sarayı'nda verilen baloda çekilmiş bir fotoğraf. (*Kurun*, 23 Eylül 1935, s. 1.)

Beylerbeyi Sarayı balosunda mermer havuzun içinde dans edenleri seyredenler. (*Cumhuriyet*, 23 Eylül 1935, s. 2.)

Balkan Festivali kapsamında, etkinliklerin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak amacıyla düzenlenen ve “Halk Gecesi” olarak adlandırılan gösteri programı, Taksim Stadyumu’nda gerçekleştirilmiştir. Gösteriye halkın ilgisi oldukça yoğun olmuş, oyunların başlamasından saatler önce stadyum çevresinde toplanmalar başlamış ve tüm tribünler kısa sürede dolmuştur. Festivalde yer alan Balkan ülkelerine ait ulusal gruplar, belirlenen sıraya göre sahne olarak geleneksel danslarını sergilemiştir. Gösteriler izleyicilerin neşesi, heyecanları ve coşkulu alkışları ile seyredilmiştir. Ulusal heyetlerden Yunanlar ve Yugoslavların 24 Eylül’de Rumen ve Bulgarların ise sonraki günlerde ülkelerine döneceği bildirilmiştir.⁴²

Milli danslarımız hakkında Celil Berkman tarafından kaleme alınan bir basın haberinde Balkan Festivali vesilesiyle yalnızca Orta Anadolu ve deniz kıyılarında bulunan illerdeki dansların oynandığı, bunlar dışında Anadolu’da daha birçok milli dans olduğu belirtilmiştir. Örneğin İç Anadolu’daki dansların, Elâziz’de Tamzara, Horum, Üçayak, Şevakırmak, Zeybek oyunlarının çok önemli danslar olduğu ifade edilmiştir. Özellikle Elâziz’in Tamzara oyunu için “...yurdumuzun her yerinde seville seville oynanacak çok istek çeken bir dandır.” denilmiştir. Folklor dansları bakımından da en zengin ilin Erzurum olduğuna dikkat çekilmiştir. Erzurum’da birçok dans arasında en önemlilerinin: 1-Turnabarı, 2- Tavukbarı, 3- Hañerbarı, 4 Sarhoşbarı, 5. Tamzara. 6- Hoşbilezik, 7- Hakkâri, 8- Köçeri, 9- Dizkırma, 10- Köroğlu olduğu belirtilmiştir. Bu dansların orijinalliğinin bozulmaması için Elâziz’de, Erzurum’da doğmuş, büyümüş vatandaşların oynaması gerektiği, çalgı çalanlarının dahi bölgenin yerli halkından seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴³

2. 1936 Yılında Gerçekleşen Balkan Festivali

İstanbul’un 40 gün 40 gece süren şenlik programı olarak nitelenen İstanbul şenliklerinin içerisinde Balkan Festivali, şenlik programının son haftasını oluşturmaktadır. Adaları Güzelleştirme Cemiyeti, 1936 yılı şenlikleri ve müsabakaları programının başlangıcını 21 Haziran 1936 Pazar günü Büyükağa’da konser ve mevsim açılışı olarak duyurmuştur. Son tarih olarak da 6 Eylül 1936 Pazar günü verilmiştir. Balkan festivali öncesinde gerçekleşen bu şenliklerde çeşitli etkinlikler yer almaktadır. Bunlar merkez yarışları, lunapark partisi, deniz yarışı ve eğlenceler, denizde gece şenlikleri, çiçek sergisi gibi etkinliklerden oluşmaktadır.⁴⁴

Şenlik programını hazırlama komitesinin haziran ayında şehir meclisi salonunda gerçekleştirilen toplantısında festivalin ilk haftası içinde Tiyatro festivali programını hazırlayacağı, komisyonun projesine göre bu programla Türk temaşa ve sahne sanatının, o güne kadar geçirdiği hemen bütün gelişim safhalarını göstereceği öngörülmüştür. Meddah ve karagöz oyunlarından, hokkabaz oyununa, piyeslerden, tiyatrolardan halk ve şehir tiyatrosu operetlerine kadar birçok etkinlik planlanmıştır. Bunların yanı sıra Taksim bahçesinde şenlik zamanları içerisinde verilecek konserler için şehir bandosunun da

⁴² Son Posta, 23 Eylül 1935, s. 10; Tan, 24 Eylül 1935, s. 2.

⁴³ Son Posta, 29 Ekim 1935, s. 8.

⁴⁴ Tan, 18 Haziran 1936, s. 4.

hazırlıklara başladığı, bu konserlerde garb musikisinin en iyi parçalarının çalınacağı basından bildirilmiştir. Ayrıca şenlik süresince fotoğraf ve halı sergisi açılacağı, bu sergilerin, Mimar Sinan'ın en meşhur eserlerinden sayılan ve 1936 yılında halen tamir edilmekte olan Ayasofya hamamının salonunda açılmasının muhtemel olduğu vurgulanmıştır. Bunlardan başka karikatür ve mizah sergisi açılması düşünülmüştür. Komitenin, 1936 yılında düzenlenen festivalin önceki yıldan daha çok ses getirmesi için Balkan memleketleri ve Anadolu'nun çeşitli şehirlerine afiş gönderdiği belirtilmektedir.⁴⁵

Temmuz ayında İstanbul festivali programı ile uğraşan komite, Belediye Başkanı yardımcısı Ekrem Sevencan'ın başkanlığında toplanmış ve eğlencelere katılım sağlayacak olan Balkan ülkelerinden gelen cevaplar değerlendirilmiştir. Ayrıca Çamlıca'da yapılacak şenliklerin programı ile uğraşmışlardır.⁴⁶

Basında 29 Ağustos 1936'da başlayacak olan Balkan Festivali hazırlıklarını yürüten komitenin süreç içerisinde toplanıp yapılan ve yapılması gereken görevleri incelediği, festivale katılacak olan Türk heyetleri arasında Sivas, Erzurum, Artvin ve Giresun olmak üzere Türkiye'nin dört vilayetinden birer heyet bulunacağı Sivas'tan gelecek heyetin meşhur Halay, Erzurum'dan gelecek heyetin Par ve Dadaş, Giresun'dan gelecek heyetin ise Trabzon ve Karadeniz oyunlarını oynayacakları bildirilmiştir.⁴⁷

Ağustos ayının ilk haftası basına yansıyan haberlerde İstanbul Şenlikleri'nin beşinci haftasını Balkan Festivali'nin oluşturduğu ifade edilmiştir. İstanbul Şenlikleri programı Birinci haftası spor etkinliklerine ayrılmıştır. At yarışları, dağcılık kulübünde tenis maçları, Taksim bahçesinde konser, şehir bandosu, Kermes Bebek sergisi, lunaparkta ateş oyunları gibi etkinlikler planlanmıştır. İkinci hafta tiyatro haftası olarak belirlenmiş, kermesin devamı, spor numaraları, musiki müsabakaları, büyük balo, Taksim stadında Cim Londos'un katılımıyla büyük güreş, Moda deniz kulübünde yarışlar, gece kulüpte Ege vapurunda balo, Tepebaşı bahçesinde Meddah, Karagöz, Tepebaşı bahçesinde orta oyunu, Nasrettin Hoca, Şehir tiyatrosu, Halk opereti gibi etkinlikler planlanmıştır. Üçüncü hafta şehir haftası olarak belirlenmiştir. Cim Londos'un katılımıyla güreş, şehir tiyatrosu tarafından operet, Asariatika müzesini ziyaret, konser, Boğazi yüzerek geçme, Topkapı müzesini ziyaret, İtfaiye günü etkinlikleri planlanmıştır. Dördüncü hafta sergi haftası olarak belirlenmiş, Taksimde Cim Londos'la güreş, karikatür sergisi, konser, Şehir bandosu, Ayasofya hamamında Türk seccade ve halı sergisi⁴⁸, Fındıklı Güzel Sanatlar akademisinde heykel sergisi⁴⁹, 29 Ağustos Cumartesi Balkan

⁴⁵ Cumhuriyet, 21 Haziran 1936, s. 6.

⁴⁶ Haber, 19 Temmuz 1936, s. 2.

⁴⁷ Tan, 18 Haziran 1936, s. 2.

⁴⁸ İstanbul şenlikleri vesilesiyle Ayasofya hamamında düzenlenen Türk halı ve seccade sergisinin 29 Ağustos Cumartesi günü saat 13.30'da İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı B. Muhittin Üstündağ tarafından açılacağı duyurulmuştur. İstanbul'da bulunan mebuslar ile şehir umumi meclis azalarının ve basın mensuplarının bu açılma törenine katılmaları basın yoluyla duyurulmuştur. Kurun, 28 Ağustos 1936, s. 3; Son Posta, 28 Ağustos 1936, s. 4.

⁴⁹ 28 Ağustos Cuma 16.30'da İstanbul şenlikleri dolayısıyla Fındıklı Güzel Sanatlar Akademisi'nde düzenlenen yarım asırlık resim ve heykel sergisi açılışı için İstanbul'da bulunan mebuslar ile şehir umumi meclis azalarının ve basın mensuplarının bu törene katılmaları basında rica edilmiştir. Kurun, 28 Ağustos 1936, s.3; Son Posta, 28 Ağustos 1936, s. 4. Ayrıca basında İstanbul

festivali başlangıcı dans ve müzik etkinlikleri planlanmıştır. Beşinci hafta olarak da Balkan Festivali programlanmıştır. Çamlıca Tepesi'nde üzüm ve iyi su müsabakası, gece de kır balosu, 2 Eylül Çarşamba Beylerbeyi Sarayı'nda büyük balo, 4 Eylül'de Bebek bahçesinde mehtap âlemi, 5 Eylül'de Taksim bahçesinde Balkan grupları, 6 Eylül'de saat on beşte Fener stadında Balkan grupları dans ve musiki etkinlikleri yapılması planlanmıştır.⁵⁰

Basında İstanbul'da “Kırk gün kırk gece şenliklerinin son haftasını teşkil eden” olarak ifade edilen Balkan Festivali için gelecek Balkanlı heyetlerin memleketlerinden hareket ettikleri duyurulmuştur. Yugoslavyalı dostlarımız şeklinde ifade edilen ekibin 20 kişilik bir heyetle festivale katılacağı⁵¹, Rumen ve Yunan heyetlerinin de geçen seneki heyetlerden dörder kişi fazlası ile 20 şer kişiden oluştuğu, Bulgarların geçen yıl olduğu gibi 16 kişi ile festivale katılacağı⁵², heyetlerin rıhtımda festival komitesi tarafından karşılanacağı ve Galatasaray Lisesi'nde misafir edileceği bildirilmiştir. Festivallere katılacak olan Türk heyetlerinin de hazırlıklarında, konservatuar müdürlüğü tarafından İstanbul'da hazırlanan heyetin son provasını yapmışlar, Balıkesir'den Pamukçu köyü zeybek heyeti ile Artvin'den gelen heyet provalarda oynadıkları oyunlarla büyük bir başarı göstermişlerdir. Türk heyeti tarafından verilecek oyunlar arasında ayrı iki zeybek grubu, Artvin ve Eğin oyunları ile Karadeniz'in Lâz ve bıçak oyunları vardır. Özel gazino ve işletmelerin festival balosu, festival şenliği adını kullanarak bazı etkinlik ilanlarını basın yoluyla ilan etmeleri üzerine belediye tarafından basın aracılığıyla bir tebliğ yapılmıştır. Buna göre İstanbul'da 29 Ağustos'ta başlayacak olan Balkan Festivalleri resmî programı şöyledir:

Tablo 2: 1936 Yılı Balkan Festivali Programı⁵³

<i>Tarih</i>	<i>Saat</i>	<i>Etkinlik</i>
29 Ağustos Cumartesi	21.00	Öğleden sonra Taksim'de Cumhuriyet abidesine çelenk koyma Taksim bahçesinde Balkan festivali büyük açılış gecesi. Fiyatlar: ilk dört sıra 200, diğer sıralar 100 kuruş
30 Ağustos Zafer Bayramı	15.00	Balkan dans ve musiki heyetlerinin katılımıyla Sarayburnu park Gazinosu'nda 30 Ağustos gecesi Çamlıca tepesinde kır balosu Fiyatlar: 100 ve 75 kuruştur.

Festivali'nin İstanbullulara mı, yurtdışından gelmiş Türklere mi yoksa yabancı turistlere mi hitap ettiği konusu incelenerek eleştiri yapılmıştır. Tan, 3 Eylül 1936, s. 5.

⁵⁰ Haber, 3 Ağustos 1936, s. 4.

⁵¹ Yugoslavya'dan milli oyunları oynamak üzere 20 kişilik heyetin yanı sıra 25 kişilik çocuk koro heyetinin de geleceği haber verilmiştir. Haber, 19 Temmuz 1936, s. 2.

⁵² Bulgar milli oyuncular ve dans grubu Boris Tsanef adında bir Bulgar dans uzmanı idaresi altındadır. Bulgarlar bu festivale davul ve gaydalarla katılacaklarını bildirmiştir. Aynı heyet Berlin Olimpiyatlarına da gitmiş ve 15 millet arasındaki milli oyunlarda altın kupa kazanmıştır. Ayrıca Balkan Festivali'nde bulunmak üzere Sofya'dan bir seyyah kfilesinin de beklendiği belirtilmiştir. Tan, 24 Ağustos 1936, s. 2.

⁵³ Cumhuriyet, 28 Ağustos 1936, s.4-5; Kurun, 28 Ağustos 1936, s.3; Son Posta, 28 Ağustos 1936, s.4.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

2 Eylül Çarşamba	21.00	Beylerbeyi Sarayı'nda ⁵⁴ büyük müsamere. Bir bilet bir çift için beş liradır.
5 Eylül Cumartesi	15.00	Taksim bahçesinde dans ve müzik festivali
6 Eylül Pazar	15.00	Fenerbahçe stadında festival komitesinin denetiminde ve Balkanlı misafirler ile Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen milli gruplarımızın katılımıyla gerçekleşecek eğlence programı

1936 yılı Balkan Festivali Afişi (Günay ve Tatlınar, Mayıs 2021, s. 1.)

⁵⁴ Mustafa Kemal Atatürk, 1 Temmuz 1927 tarihinde Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu'nda Türk milletine seslendiği konuşmada, sarayların ulusun malı olduğunu belirtmiş, Beylerbeyi Sarayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin korumasına alınmıştır. Saray, Türkiye Cumhuriyeti'ni ziyaret eden üst düzey yabancı konukların ağırlanması için kullanılmıştır. Nitekim Balkan Festivalleri programında da önemli bir yeri vardır. Zira 1936 yılında Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenmiş olan Balkan Festivalini onurlandıran Atatürk, sarayın son konğu olmuş ve Eugénie'nin kaldığı 24 numaralı odayı kullanmıştır. Gülsün 1993, s. 83.

Solda Muğla kıyafetinde bir kız, sağ üstte Ardahan, sağ altta Balıkesirli oyuncular.
(Cumhuriyet, 28 Ağustos 1936, s. 5.)

Balkan Festivali'ni takip etmek üzere yurtdışından ilk seyyah kafilesi Viyana'dan Doktor Keller'in başkanlığında otobüsle gelmiştir. Bu seyyah kafilesi 18 kişiden oluşmaktadır. Şehre geldikten sonra İstanbul'un müzelerini gezmişlerdir.⁵⁵

1936 yılının Ağustos ayı içerisinde Hamburg'da yapılacak olan festivale katılım için Almanya'da bulunan Yunan heyeti Hamburg'dan doğrudan Balkan Festivali için İstanbul'a geleceğini bildirmiştir.⁵⁶ Ancak 29 Ağustos 1936'da diğer heyetler gelmesine rağmen Yunan heyeti geleceğine dair vaatlerinin bulunduğu halde son anda yorgunluğunu ileri sürerek gelemeyeceğini bildirmiştir. Bu durumda festival programında da düzenleme yapılması zaruriyetini doğurmuştur. Basında Yunanların festivale katılmaması "Yunanlı dostlarımızın bu tarzı hareketi burada hayretle karşılanmıştır." şeklinde yorumlanmıştır.⁵⁷

Balkan Festivali 29 Ağustos 1936'da Taksim bahçesinde belediye tarafından verilen bir ziyafetle başlamıştır. Ziyafette belediye erkânı, şehir meclisi azaları, Türk, Rumen, Bulgar, Yugoslavya heyetleri milli kıyafetleriyle bulunmuşlardır. Merasim Vali Muhiddin Üstündağ'ın nutku ile açılmıştır.⁵⁸

⁵⁵ Son Posta, 28 Ağustos 1936, s. 4.

⁵⁶ Haber, 19 Temmuz 1936, s. 2.

⁵⁷ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1936, s. 4.

⁵⁸ Akşam, 30 Ağustos 1936, s. 3; Cumhuriyet, 30 Ağustos 1936, s. 4.

29 Ağustos 1936'da Belediye Tarafından Festival Heyeti Şerefine Verilen Ziyafette Bulunanlar (*Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1936, s. 4.)

Balkan Festivali'nin ikinci günü dost Balkan devletlerinin milli heyetleri ve Türk grupları ikinci müsamerelerini Sarayburnu Parkı'nda İstanbullulara göstermiştir. Sarayburnu parkının her tarafı Türk ve Balkan devletlerinin bayrakları ile süslenmiştir. Heyetler milli elbiselerini giymiştir. Saat 15.00'da sahneye çıkan Rumen heyetinin oynadığı milli danslarla müsamereye başlanmıştır. Rumenlerden sonra Yugoslav Üniversiteleri milli danslarını oynamıştır. Yugoslavlar, müsamerede de “Yaşa Atatürk” şarkısı ile başlamıştır. Sonrasında bir profesör tarafından idare edilen koro heyeti çok sayıda şarkı söylemiştir. Son olarak da milli danslarını oynamışlardır. Yugoslav dostların hem ilk söyledikleri “Yaşa Atatürk” şarkısı, hem de onu takip eden diğer şarkıları ve dansları, seyirciler üzerinde derin bir heyecan uyandırmış ve uzun alkışlara ve candan tezahürata vesile olmuştur. Yugoslavlardan sonra Bulgar heyeti de danslarını, büyük bir başarıyla sergilemiştir. Misafir ekiplerin performanslarından sonra da İstanbul amatör zeybek takımı oynamıştır. Ardından Çoruh takımı, Balıkesir Pamukçu köyü zeybek grubu, en sonda da Karadeniz takımı oynamıştır. Bu seneki Türkiye milli heyetlerinin içerisinde en fazla dikkati çeken Pamukçu köyü zeybekleri olmuştur. Oynadıkları oyunların hem değişik bulunması hem de ilk esas figürleri muhafaza etmesi yönünden folklorizm açısından büyük bir kıymete sahip olduğu basında ifade edilmiştir. Balkan şenlikleri hakkında kendisi ile konuşan basın mensuplarına Rumen kabile başkanı Türk danslarına ve milli musikisine hayran olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:⁵⁹

“Güzel İstanbul'unuza ilk defa geliyorum, tabii milli danslarınızı da ilk defa dün akşam Taksim bahçesinde seyrettim. Hakikati söylemek lazım gelirse danslarınızın zenginliği ve milli musikinizin güzelliği beni hayretler içinde bıraktı. Ben buradan bu kadar mütenevvi ve canlı bir dans ve musiki beklemiyordum. Siz 1935 senesinde Londra'da Hyde Park'ta yapılan festivale iştirak etmemekle büyük bir fırsat kaçırdınız.

⁵⁹ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1936, s. 2.

Çünkü siz bu kadar güzel dans ve musikinizle Garpliler için gayet zengin bir folklor mevzuu teşkil ediyorsunuz. Gelecek senelerde Avrupa memleketlerinde tekrar edilecek olan festivallere ve folklor müsabakalarına iştirak edeceğinizi ümid ederim. Bu müsabakalarda dost Türkiye namına yapacağınız güzel tesirleri ve bırakacağınız derin intibaları düşündükçe şimdiden bir haz duyuyorum. Memleketinizi çok çabuk terk edeceğimizden dolayı hepimiz teessür duyuyoruz.”

Yugoslav ve Bulgar Heyetlerinin Festivalin İkinci Günü 30 Ağustos'daki Oyunları
(Cumhuriyet, 31 Ağustos 1936, s. 2.)

2 Eylül 1936 Çarşamba akşamı Balkan Festivali kapsamında Beylerbeyi Sarayı'nda verilen balonun çok güzel bir şekilde gerçekleştiği, davetlilerin sabaha kadar eğlendikleri basına yansıyan haberler arasındadır. Sarayın dışı ve içi mükemmel şekilde donanmış ve ışıklandırılmıştır. Işıklandırma tesisatı kurulan bahçenin yüksek kısmındaki havuzun içine kurulan oyun yeri bir yarımada şekline getirilmiştir. Basında “*bu sayede büyük havuzun etrafına yerleştirilen davetliler, tam bir mehtap fanusun bahçeye yaydığı şiiir içinde, her yandan oyunları pek güzel takip edebildikleri*” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca balonun pek parlak olduğu belirtilmiştir.⁶⁰ Sarayın denize bakan büyük kapısına festivale katılan dört Balkan ülkesinin bayrağını temsil eden, top şeklinde bir arma konulmuştur. Eğlenceye saat 22.00'da sarayın platform haline getirilen havuzunun üzerinde Balkan festival heyetlerinin milli dans ve havaları ile başlanmış ve üç bin kişiye

⁶⁰ Haber, 3 Eylül 1936, s. 2; Son Posta, 3 Eylül 1936, s.4; Halkın Sesi, 4 Eylül 1936, s. 4.

yakın bir seyirci kitlesi tarafından coşkuyla alkışlanmıştır. Balkan havaları bittikten sonra saray içerisinde baloya başlanmıştır. Gece yarısından sonra Atatürk baloyu şerefleştirmiştir. Oyunlar Atatürk'ün teşrifinden önce bitmiş olmasına, sarayın salonlarına geçilmiş olmasına rağmen Atatürk'ün gelmesinden sonra oyunlardan küçük birer kısım tekrarlanmıştır. Atatürk Yugoslav, Bulgar, Rumen ve Türk heyetlerinin danslarını seyretmiş, gösterdikleri başarılarından dolayı ekiplere ayrı ayrı iltifatta bulunmuştur.⁶¹ Atatürk'ün iltifatlarından heyecana gelen Romanyalı bir genç belindeki Rumen işi işlemeli kuşağını çıkararak Atatürk'e takdim etmiş; Atatürk Rumen gencin bu hediyesini kabul etmiştir.⁶²

Sarayın alt katındaki büyük salonda büyük bir mermer havuz bulunmaktadır. Fakat havuzun suyu kesilmiş olduğundan o kısım dans pisti olarak ayrılmış, Atatürk'e de bunun kıyısında yer ayrılmıştır. Atatürk, her Balkanlı grubunun kendi oyunlarını seyrettikten ve kendilerini takdir ettikten sonra her bir Balkanlı grubun içerisinde üçer beşer sanatkârın seçilerek bütün Balkanlıların tek bir grup oluşturmalarını ve bu grup aracılığıyla ortak oyunlar sergilenmesini arzu buyurmuştur. Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerin daima sağlamlaştırılmasını buyuran Atatürk bu arzusuyla Balkan festivalinin asıl amacını gün yüzüne çıkarmıştır. Balkan festivali Balkan milletlerinin ortak mutluluğu, refahı ve Balkan birliğinin sağlamlaştırılması açısından canlı, hareketli ve dinamik bir sembol olmuştur. Ayrıca Balkan halkları arasındaki kültürel kaynaşmayı teşvik etmiştir. Etkinlik kapsamında bir konuşma yapan Trakya Bölgesi Genel Müfettişi General Kâzım Dirik Balkan milletleri arasındaki birlik ve beraberliğe atıfla ortak değerlere vurgu yapmıştır.⁶³

Basında “*Dün Geceki Balkan Festival Balosunda Büyük Önderimizin Hisleri Yükselten Bir Hatırası... Bir Hatıra Ki Heyecanı Türk İnkılap Edebiyatına Geçmelidir.*” başlıklı haberde balonun sonlarına doğru, çevresini saran genç katılımcılara hitaben, onları teşvik etmek amacıyla doğmak üzere olan güneşin ışıkları gösterilerek bir soru yöneltilmiş; “Güneş” cevabının alınmasının ardından ise, Atatürk bu temaya ilişkin bir parça okumalarını istemiştir.

Bunun üzerine gençler, hep bir ağızdan: *Dağ başını: duman almış; Gümüş dere durmaz akar! Güneş ufuktan şimdi doğar. Yürüyelim, arkadaşlar!* Parçasını okumaya başlamışlardır. Bu türkü, Ulu Önderimizde güzel bir hatıra uyandırmaya vesile olmuş ve kendileri bunu nakletmek lütfunda bulunmuştur:

“1919 senesinde Samsun'a ilk ayak bastıkları ve Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başladıkları ilk gün Atatürk, ilk şarkı olarak işte bunu dinlemişlerdi. Güftenin manisiyle o zamanki şerait ne kadar da birbirine benziyordu? Gerçekten dağ başını duman almıştı: fakat en büyük Türk hissediyordu ki dağ başını duman almışsa gümüş dere durmadan akıyor ve güneş ufaktan şimdi doğacaktı. O halde, yürüyelim arkadaşlar! Atatürk yürümüştü ve beklediği, istediği güneş, milletin güneşi doğmuştu. Evet, Türkün dağ başını duman aldığı zaman olabilir, ancak ey Türk genci, bilmelisin ki gümüş dere durmadan akmaktadır ve güneş ardı sıra doğacaktır! Beylerbeyi balosu, böylece Türk

⁶¹ Akşam, 3 Eylül 1936, s. 2; Haber, 3 Eylül 1936, s. 2; Cumhuriyet, 3 Eylül 1935, s.1, 3; Tan, 3 Eylül 1935, s. 2, 5.

⁶² Cumhuriyet, 4 Eylül 1936, s. 1.

⁶³ Haber, 3 Eylül 1936, s. 2.

inkılâp edebiyatına geçecek bir hatıranın söylenmesine fırsat vermiş ve balonun kendisi de bu noktadan unutulmaz bir hatıra da bu noktadan unutulmaz bir hatıra değerini almıştır.”⁶⁴

Balkan Festivali yabancı basında da yankı uyandırmıştır. Nitekim 3 Eylül 1936 tarihinde İstanbul’dan telefonla Balkan Festivali’ne dair bir haber iletilmiştir. Belgrad’ta çıkan “Politika” gazetesine bildirilen bu haber 4 Eylül 1936 yılında çıkmıştır. Haber Belgrad Elçisi Haydar Aktay tarafından Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras’a bildirilmiştir. Haydar Aktay, Beylerbeyi Sarayı ve festivali hakkında bilgi verildiğini, Atatürk’ün Balkan Festivali için verilen baloya teşrif ettiğini ve kendisinin Balkan milletlerinin çeşitli danslarını görmek arzusunu göstermesi üzerine alfabe sırasıyla milletlerin gösterilerini yaptığını, Yugoslav milli grubunun sonuncu olarak danslarını yapmaları gerekirken verilen emre dayanarak oyunu açtıkları ve Atatürk’ün Balkan horasını idare ettiğini ve Yugoslav heyetine iltifatta bulunduğunu içerdiğini iletmıştır. İstanbul’da yapılan Balkan Festivalleri hakkında 4 Eylül 1936 tarihli “Politika” gazetesinde çıkan bu makalenin içeriği ise şöyledir:⁶⁵

“İstanbul’da Balkan Festivali programı dahilinde dün akşam Boğaziçi’nin Anadolu sahilinde eski şehzadegan sarayı olan Beylerbeyi Sarayı’nda muhteşem bir balo tertib edilmiştir. Balo sabaha kadar devam etmiştir. Reisicumhur Kemal Atatürk baloyu şerefleendirip nihayete kadar kalmışlardır. Milli elbiselerini giymiş olan muhtelif Balkan grupları akşam saat sekizde hususi bir vapur ile Beylerbeyi’ne geçmişlerdir. Her yarım saatte bir vapurlar Galata’dan Beylerbeyi’ne misafir nakletmişlerdir. Beylerbeyi köyü, saray medhali ve dahili elektrik ampuller ile tenvir edilmiştir. Beylerbeyi Sarayı Türk, Yugoslav, Yunan ve Rumen bayraklar ile donatılmıştı. Bahçedeki büyük havzun üstünde ihzar olunan yüksek bir yerde muhtelif grup mensupları saat ondan on ikiye kadar millî rakıslarını oynamışlardır. Evvela Bulgarlar, sonra Rumenler, Yugoslavlar ve Türkler sahneye çıkmışlardır. Yunanlılar bu sene festivaline iştirak etmemişlerdir. Her grup hararetle alkışlarla karşılanmıştır. Programın hitamından sonra milli gruplar, hükümet mümessilleri ve davetlilerden mürekkep iki bin kişi saray salonlarına geçerek ihzar olunan büfede izaz edilmişlerdir. Reisicumhur Atatürk refakatlerinde heyeti vekile, Büyük Millet Meclisi âzasından bazıları bulunduğu halde şen ve şatır gece yarısından sonra saat ikide saraya teşrif etmişlerdir. Sürekli alkışlarla karşılanan Reisicumhur mahalli mahsuslarını işgal eder etmez milli grubların rakıslarını görmek arzusunu izhar buyurmuşlardır. Hurufu heca tertibile Yugoslav milli grubunun sonuncu olarak rakıslarını yapmaları icab ettiği halde resmi makamdan gösterilen arzu üzerine Yugoslavlar oyunu açmışlardır. Belgrad Üniversitesi Doçentlerinden Dr İliya Prziç idaresi altında bulunan Yugoslav talebesi, Yugoslav grubu reisi M. Paşçan tarafından bestelenen “Yaşa, Çok Yaşa Atatürk” şarkısını okumuşlardır. Şarkı hararetle alkışlanmış ve Kamal Atatürk bestekârı huzuruna çağırub tebrik ve teşekkür etmiştir. Atatürk’ün talebi üzerine Yugoslav milli grubu daha birkaç parça çalmış ve Belgrad, Zagreb ve Lublyana

⁶⁴ Haber, 3 Eylül 1936, s. 2; Kurun, 4 Eylül 1936, s. 6.

⁶⁵ BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193.6, s. 1,1-3. Belge Tarihi:05.09.1936; BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193.5, s. 1. Belge Tarihi:16.09.1936.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

Üniversiteleri kız ve erkek talebesinden mürekkep olan Yugoslav milli grubu birkaç millî hora oynamışlardır. Yugoslav kolo oyunu başlar başlamaz Kemal Atatürk Şumadiya köylü elbisesini giymiş olan kolo elebaşısını elinden tutub birlikte oynamaya başlamışlar ve şiddetle alkışlanmışlardır. Askerî muzika bir (fokstrot) çalmağa başladığı vakit Atatürk Lubliyanı Üniversitesinin eczacılık fakültesi talebesinden Madmazel Miliça Vranek'i çağırub onunla dans etmişlerdir. Atatürk bilâhare Madmazelle konuşub üzerindeki milli elbise hakkında malûmat almışlardır. Yugoslavlardan sonra diğer milli gruplar da milli rakıslarını oynamışlardır. İstanbul'da bulunan Yugoslavlardan Madmazel Mari Papan'la da Atatürk dans etmişlerdir. Müşarünileyhin arzuları üzerine bütün gruplar Balkan horasını oynamışlar ve horayı bizzat Atatürk idare etmişlerdir. Balkan festivalinde büyük muvaffakiyetler ihraz eden Yugoslav milli grubu dün bütün İstanbul'un nazarı dikkatini celbetmiştir.”.

2 Eylül 1936 tarihinde Beylerbeyi Sarayı'nda Atatürk Dans Ederken.

(Fotoğraflarla Atatürk Albüm, 2019, s. 371.)

Kemal Atatürk'ün vekil heyeti ve bazı Millet Meclisi azaları ile birlikte Balkan Festivali programı dahilinde gerçekleşen baloya bizzat katılması ve program bitimine kadar bulunması, Balkan milletleri arasında gerçekleşen bu organizasyonu desteklediğini göstermektedir. Belgrad basınının izleniminden elde edilen bilgilere göre Balkan Festivali balosunda en çok dikkati çeken olaylar; Belgrad Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. İliya Prziç yönetiminde bulunan Yugoslav grubu başkanı M. Paşcan tarafından bestelenen “Yaşa, Çok Yaşa Atatürk” şarkısını bir Yugoslav öğrencinin okuması, Atatürk'ün besteciyi huzuruna çağırıp tebrik ve teşekkür etmesi, Kemal Atatürk'ün Sırbistan'ın Şumadiya bölgesinin köylü elbisesini giymiş olan kolo elebaşısının elinden

tutup birlikte oyun oynamaları, Lubliyana Üniversitesi'nin Eczacılık Fakültesi öğrencilerinden Madmazel Miliça Vranek'in Atatürk tarafından çağırılıp kendisiyle dans etmesi ve sonrasında Atatürk'ün Madmazel ile konuşup üzerindeki milli elbise hakkında bilgi alması, Atatürk'ün Yugoslavlardan Madmazel Mari Papan ile dans etmesi ve Atatürk'ün isteği ve idaresinde tüm gruplarının Balkan horasını oynamalarıdır. Yukarıdaki fotoğrafta Atatürk'ün dans etmiş olduğu hanımın Madmazel Miliça Vranek veya Madmazel Mari Papan'dan birisi olması kuvvetle muhtemeldir.

Tüm gruplarının Balkan dansını oynaması basında da haberlere konu olmuştur. Habere göre Atatürk dost Balkan devletlerini temsil eden grupların oynamış oldukları millî danslarla Türk dansları arasındaki büyük yakınlık dolayısıyla bütün heyetlerin bir arada dans etmeleri emrini vermiştir. Davetliler arasında bulunan Trakya Umumî Müfettişi General Kâzım Dirik, Atatürk'ün, dost Balkan devletleri arasındaki folklor birliği ve menşe birliği hakkındaki sezgilerini ifade ettiği bir konuşma yapmıştır. Kâzım Dirik bu konuşmada; *“Balkanlı milletleri tek bir kalbe sahip, birkaç vücuda benzeterek bu tek kalbin tek darbeler ile bu vücutların ebedilik ve devamlılık bulacaklarını ve aralarında menşe, kültür ve folklor bakımından hiçbir fark olmadığını, bugüne kadar kendilerini ayrı ayrı birer millet zanneden ve bu ayrılık zihniyetinin meydana getirdiği menfaat anlaşmazlığı yüzünden birbirlerine yabancı kalan bu milletlerin kardeş olduklarını”* söylemiştir. Atatürk, Kâzım Dirik'in konuşmasından sonra küçük bir mektepliye Balkanlılar arasında dostluk ve samimiyet hakkında bir konuşmada bulundurmıştır. Bu Türk çocuğu Balkanlılara hitaben: *“Biz kardeşiz, sizlere kollarımı açıyorum. Kardeşler kucak kucağa gerek.”* diyerek bitirmiştir.⁶⁶

Balkan Festivali'nin düzenlendiği tarihlerde İstanbul'da bulunan İngiltere Kralı VIII. Edward'ın da Balkan Festivali'ne katıldığı basından takip edilmektedir. İngiltere Kralı VIII. Edward'ın Dolmabahçe Sarayı'nın önüne Ertuğrul yatının yanına demirlenen yatı Atatürk tarafından karşılanmıştır. Atatürk ile birlikte Kral Edward, Orgeneral Fahrettin Altay ve Vali Üstündağ Taksim bahçesine gelerek Balkan Festivali danslarında bulunmuşlardır. Festivalin samimi bir hava içerisinde geçtiği, Kralın geç vakte kadar Balkan Festivalinde kaldığı, geç saatte Nahlin⁶⁷ yatına döndüğü belirtilmiştir.⁶⁸

İstanbul'da düzenlenen Balkan festivali hakkında Belgrad Elçisi Haydar Aktay tarafından Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a bir yazı gönderilmiştir. İstanbul'da düzenlenen Balkan Festivali'ne katılan Yugoslav millî grubunun yönetici temsilcilerinden oluşan heyet, Türkiye'de bulundukları süre zarfında hem Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin hem de halkının kendilerine gösterdiği samimi ve içten misafirperverlikten büyük memnuniyet duyduklarını Dışişleri Bakanlığı'na iletmış olduklarını bildirmiştir.

⁶⁶ Cumhuriyet, 4 Eylül 1936, s. 4; Cumhuriyet, 5 Eylül 1936, s. 5.

⁶⁷ Nahlin yatı Kral Edward için 1.350.000 dolara kiralanmıştır. BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, İngiltere (534), 37167.148614.7. Belge Tarihi: 16.09.1936; Ayrıca Türk-İngiliz dostluğuna ilişkin planlanan anlaşma İngiltere Kralı VIII. Edward ve Atatürk arasında “Nahlin” yatında yapılan görüşmede görüşülmüştür. BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, İngiltere (534), 37167.148622.18. Belge Tarihi: 18.09.1936.

⁶⁸ Halkın Sesi, 5 Eylül 1936, s. 4; Anadolu, 5 Eylül 1936, s. 2; Cumhuriyet, 5 Eylül 1936, s. 8; The Shepton Mallet Journal, 11 September 1936 Friday, p. 4; Kurun, 5 Eylül 1936, s. 5.

Heyet üyeleri, İstanbul'daki ziyaretleri sırasında “hakiki bir dost ve müttefik memlekette yaşadıkları kanaatine vardıklarını” ifade ederek özellikle Atatürk'ün Yugoslav milli grubuna karşı gösterdiği ilgi ve yakınlıktan derin bir takdirle söz etmiştir. Bunun kendilerinde unutulmaz bir hatıra bıraktığını belirtmişlerdir. Ayrıca kadınlar grubunun başkanı da şahsen Elçilik makamına gelerek benzer içerikte bir teşekkür açıklamasında bulunmuş ve yazılı bir arzıyı Atatürk'e iletmek üzere teslim etmiştir.⁶⁹ Belgrad Elçisi Haydar Aktay, Balkan Festivali ile ilgili değerlendirme ve memnuniyet içerikli bu gelişmeleri Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a saygılarını sunarak takdir ve bilgilerine arz etmiştir. Ayrıca Atatürk ile dans etmek şerefine nail olmuş olan Yugoslav genç kızlarından müzik öğrencisi Madmazel Karle Şlehanova'nın Balkan Festivali hakkında “Vreme” gazetesine verdiği beyanatı da takdim edilmiştir. “Vreme” gazetesinin 16 Eylül 1936 tarihli nüshasında Mile Karla Şlehanova İstanbul'daki festival izlenimlerini anlatmıştır. Balkan festivali hakkında Vreme gazetesinde yayımlanan bu yazıya göre:

“Zagreb’li müzik öğrencisi Mile Karla Slehanova da Zagreb ve Belgrad’dan gelen öğrenci grubuyla birlikte İstanbul’daki festivale katıldı ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk’ün ilgisiyle onurlandırılarak festival sırasında düzenlenen bir baloda tüm konukların önünde kendisiyle dans etti. Meslektaşımız Mile Slehanova’nın ricası üzerine bize İstanbul’daki ulusal dans festivalini anlatıyor ve harika bir kutlama olduğunu söylüyor: İstanbul’daki ulusal dans festivali 40 gün sürüyor. Biz de davet edildik ve Zagreb ve Belgrad’dan bir grup 26 Ağustos’ta yola çıktı. Yugoslavların yanı sıra Bulgarlar ve Rumenler de festivale katıldı. Doğal olarak tüm Türk bölgeleri temsil edildi: Küçük Asya, Anadolu, Karadeniz bölgeleri ve Türk Kafkasları. Tüm katılımcılar ulusal kıyafetlerini giydi ve bu da büyük festivale özel bir çekicilik ve pitoresk bir karakter kazandı. 29 Ağustos’ta programımızın ilk bölümünü gerçekleştirdik. Tüm bölgelerimizden ulusal şarkılarımızı söyledik ve büyük bir coşku yarattık. Ardından Sırp, Hırvat ve Sloven danslarından oluşan Yugoslav potpurisi ile başlayarak ulusal danslarımızı sergiledik. Eşi benzeri görülmemiş bir başarıydı. İki gün sonra Bejler Bey salonunda yine şarkı söyledik ve dans ettik. Kemal Atatürk, Mile Slehanova, Kemal Atatürk ile tanışmasını anlatmaya devam ediyor. İtiraf etmeliyim ki, ciddi bir ziyafette Kemal Atatürk’ün yanıma gelmesi ve birçok davetlinin önünde bana onunla tango yapmayı teklif etmesi benim ve meslektaşım için büyük bir onurdu. Gerçekten de çok gururlanmışım. Kutlamalar sırasında Kemal Atatürk geldi ve herkesi içtenlikle selamladı. Sonra danslarımızı filme alabilmek için dans etmemizi istedi. Ayağa kalktığı anda benim durduğum yere yaklaştı ve centilmen bir tavırla elini uzatarak beni dansa davet etti. Ben de dans etmeye başladım. Bildiğimiz gibi Kemal Atatürk bir mir adamdır, ama o kadar rahat ve kibar dans ediyordu ki, genç bir dângenle dans ettiğim izlenimine kapıldım. Almanca konuştuğunu duyduğum için Almanca sohbet ettik. Birden bana döndü ve şöyle dedi: Lütfen bana Yugoslavya dilinde bir şeyler söyle ve -Çok şaşırdım, çünkü dilimizi bildiğini fark ettim. Cevap verdim -Ama size tam olarak ne söyleyebileceğimi bilmiyorum. -Kemal Atatürk, dilimizi bilmesine şaşırmama gülerек içtenlikle cevap verdi. Bayan Slehanova, Belgrad’daki Hadic istasyonu tarafından

⁶⁹ BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905. 207193.4, s. 1-6. Belge Tarihi: 23.09.1936.

tanınmış bir şarkıcı olarak konser vermek üzere davet edildiği için birkaç gün daha Belgrad'da kalacak."⁷⁰

Belgrad Elçiliği'nden alınan resmi bir mektupta İstanbul'da düzenlenen Balkan Festivali'ne katılan Yugoslav milli grubu Karle Şlehanove başkanlığındaki heyetin 30 Eylül 1936'da duydukları memnuniyeti ilettikleri görülmektedir.⁷¹ Ayrıca 2 Ekim 1936'da yapılan yazışmalara karşılık olarak yazılmış olan resmi bir evrakta da Balkan Festivali'ne katılan Madmazel Karla Şlehanove'nın Vreme gazetesine verdiği beyanati sunulmuştur.⁷² Bu beyanat Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk ile Zagreb'li müzik öğrencisi Mile Karla Slehanova'nın dans ettiğini, Anadolu, Karadeniz bölgeleri ve Türk Kafkasları olmak üzere tüm Türk bölgelerinin Balkan danslarında temsil edildiğini, tüm milletlerin katılımcılarının millî kıyafetleriyle etkinlikte yer almalarının, festivale kültürel bir zenginlik ve aynı zamanda organizasyona simgesel ve görsel anlamda dikkat çekici bir nitelik sağladığını, Mile Slehanova'nın, Kemal Atatürk ile tanışmasını anlatmasını, Atatürk'ün yanına gelerek tango yapmayı teklif etmesinin kendisi için gurur kaynağı olduğunu ifade etmesini, Atatürk'ün dansları filme alabilmek için Balkanlı milletlerin dans etmesini istemesini, Türkiye Cumhuriyeti'nin başında olan Mustafa Kemal Atatürk'ün rahat ve kibar bir şekilde dans etmesini, Atatürk ile yaptıkları Almanca ve Yugoslavca konuşmaları içermesi bakımından önemli veriler sunmaktadır.

Atatürk Zeybeklerin Oyunlarını Seyrediyor (*Cumhuriyet*, 4 Eylül 1936, s. 1).

⁷⁰ BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905. 207193.4, s. 1-6. Belge Tarihi: 23.09.1936.

⁷¹ BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193. 3, s. 1. Belge Tarihi: 30.09.1936.

⁷² BCA Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905. 207193.1, s. 1. Belge Tarihi: 09.10.1936.

Balkan Diplomasinin Kültürel Yüzü: Balkan Festivalleri

Büyük Önderimiz Balkan Festivali Balosunda (*Kurun*, 4 Eylül 1936, s. 1; *Haber*, 4 Eylül 1936, s. 2.)

Atatürk'ün de katıldığı 1936 Balkan Festivali (*Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000*, c. 1.)

Kırk gün kırk gece süren şenlik programı ve festival faaliyetlerinin ardından, Türkiye'ye gelen dost Balkan milletlerine mensup festival grupları onuruna bir veda ziyafeti düzenlenmiştir. Ziyafette festival heyetleri, belediye erkânı ve basın mensupları bulunmuştur. Ziyafette festival heyetlerinden yalnız Yugoslav ve Bulgar heyetleri

bulunmuştur. Balıkesir Pamukçu köyü zeybekleri ziraatla meşgul olduklarından harman vaktine yetişmek üzere 7 Eylül'de İstanbul'dan ayrılmıştır. Rumen heyeti de memleketlerine dönmüştür. O sebeple bu heyetler ziyafette bulunamamıştır. Bulgar ve Yugoslav heyetleri 8 Eylül'de memleketlerine dönecekleri duyurulmuştur.⁷³ Söz konusu ziyafet, yalnızca bir nezaket gösterisi olmanın ötesinde, dönemin diplomasi anlayışında kültürel temas ve halklar arası yakınlaşmada bir araç olarak değerlendirilmiştir. Balkan festivali Türkiye'nin komşu Balkan ülkeleri ile geliştirmeye çalıştığı çok yönlü ilişkilerin kültürel boyutunu da pekiştirmiştir.

Basında Karikatür Sergisi'nin yüz bin kişi tarafından gezildiği, Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki resim ve heykel sergisinin günde 600 kişi tarafından ziyaret edildiği, halı sergisinin daha çok yabancılar tarafından gezildiği, Balkan festivaline katılım için İstanbul'a gelmiş olan Yugoslav ve Bulgar heyetlerinin 8 Eylül'de belediye erkânı ile festival komitesi tarafından uğurlandığı, Balkan Festivali için İstanbul'a gelen heyetlere Sümer Bank yerli üretiminden kravat, gömlek gibi çeşitli hediyeler ile buketler verildiği belirtilmektedir.⁷⁴

Balkanlı Oyuncular Taksim Stadında (*Son Posta*, 7 Eylül 1936, s. 4.)

⁷³ Tan, 4 Eylül 1936, s. 2; Tan, 7 Eylül 1936, s. 6; Akşam, 8 Eylül 1936, s. 3; Haber, 7 Eylül 1936, s.3; Ulus, 8 Eylül 1936, s. 2; Cumhuriyet, 8 Eylül 1936, s. 2.

⁷⁴ Tan, 9 Eylül 1936, s. 2.

Balkan Festival Heyetleri Şerefine Verilen Park Otel'deki Veda Ziyafetinde Oynarlarken (*Cumhuriyet*, 9 Eylül 1936, s. 2.)

3. 1937 Yılında Gerçekleşen Balkan Festivali

İstanbul'da düzenlenen Balkan Festivali'ni hazırlayan komite organizasyona hazırlık için 16 Nisan 1937'de toplanarak bazı kararlar almıştır. Bütün Balkan devletleri ve Macaristan'ın İstanbul Festivali'ne katılmayı kabul ettiğine dair mektup gönderilmiştir. Söz konusu toplantıda bu mektuplar okunmuş, komite adına bu memleketlere bir temsilci gönderilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁵ Nitekim Balkan Festivali'ne katılmak amacı ile İstanbul'a gelmek isteyen yabancılardan festivale katılım kartlarını göstermek şartıyla Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan gelecek şahıslara 15 Temmuz 1937- 15 Eylül 1937 tarihleri arasında iki ay süre ile vize verilmesi 19 Haziran 1937'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk imzasıyla kabul edilmiştir.⁷⁶

İstanbul Belediyesi'nin Balkan Festivali münasebetiyle bir fotoğraf sergisi açacağı, sergiye amatör ve profesyonel fotoğrafçıların katılabileceği, sergide gösterilecek fotoğrafların İstanbul'un tarihî abidelerine ait fotoğraflar ve İstanbul'un doğal güzelliklerini gösteren fotoğraflardan oluşmak üzere iki gruba ayrılacağı, sergiye gönderilecek fotoğrafların boyutlarının ise 18×24, 30×40 ve 50×61 ölçülerinde olması gerektiği, 20 Temmuz 1937 tarihine kadar numaralı maktubuz eşliğinde belediye iktisat işleri müdürlüğü turizm bürosuna teslim edilmesi duyurulmuştur.⁷⁷

⁷⁵ Tan, 17 Nisan 1937, s. 2.

⁷⁶ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı (30.18.1.2). 76.57.8/ 109.98 Belge Tarihi: 19.06.1937.

⁷⁷ Tan, 24 Mayıs 1937, s. 2; Cumhuriyet, 9 Eylül 1936, s. 2.

Aynı zamanda Sofya'dan 24 Mayıs 1937 tarihli gelen bir habere göre Bulgar Musiki Cemiyetleri'nin girişimiyle İstanbul'da yapılacak Balkan Festivali zamanına denk gelen tarihlerde, Sofya'da Balkan Musiki Şenlikleri yapılacağı duyurulmuştur. Bu şenliklere, bütün Balkan memleketlerinin orkestraları ve koro heyetlerinin davet edileceği, şenliklerde yalnızca Balkan memleketleri bestekârlarının musiki parçaları çalınıp şarkıları söyleneceği belirtilmiştir.⁷⁸ İstanbul'da düzenlenen Balkan Festivali programı şöyle duyurulmuştur:

Tablo 3: 1937 Yılı Balkan Festivali Programı

<i>Tarih</i>	<i>Etkinlik</i>
31 Temmuz Cumartesi akşamı	Park otelde balo
1 Ağustos Pazar günü gündüz	Kürek teşvik müsabakaları gece Naşit tarafından temsil
3 Ağustos Salı günü gündüz	Fotoğraf sergisinin açılış merasimi
5 Ağustos akşamı	Japon gecesi
6 Ağustos Cuma gecesi	Bebek bahçesinde temsil
7 Ağustos Cumartesi gündüz	Dağcılık kulübünde tenis müsabakaları, gece Büyükdere Beyaz parkta balo
8 Ağustos Pazar günü	Dağcılık kulübünde tenis maçları, gece Fransız tiyatrosunda alaturka konser
10 Ağustos Salı günü gecesi	Tepebaşı'nda festival galası
11 Ağustos Çarşamba gecesi	Şehir tiyatrosunda temsil
12 Ağustos Perşembe günü gecesi	Taksim bahçesinde balo
13 Ağustos Cuma günü	Dağcılık kulübünde Türk- Rumen tenis müsabakaları
14 Ağustos Pazar günü	Boğazi karşıdan karşıya geçme müsabakası ve itfaiye töreni
17 Ağustos Salı günü	Güzel Sanatlar ve Karikatür sergilerinin açılışı
20 Ağustos Cuma gecesi	Bebekte mehtap âlemi ve Büyükdere'de balo
21 Ağustos Cumartesi günü	Bisiklet yarışları, gece Taksim stadında beynelmilel güreş müsabakaları
23 Ağustos Pazar günü	Avcılar bayramı
24 Ağustos Salı günü	Abideye çelenk koyma merasimi Balkan festivalinin başlangıcı
25 Ağustos gecesi	Kadıköy'de Süreyya bahçesinde Balkan festivali
26 Ağustos Perşembe gecesi	Taksim stadında Balkan festivali halk gecesi
28 Ağustos Cumartesi günü	Atlama ve su sporları, Taksim stadında futbol maçı
30 Ağustos Pazartesi gecesi	Beylerbeyi Sarayı'nda Balkan festivali
31 Ağustos gecesi	Tepebaşı'nda veda ziyafeti

(*Son Posta*, 25 Temmuz 1937, s. 4.)

⁷⁸ Akşam, 26 Mayıs 1937, s. 6.

Basında İstanbul'da bulunan Rumen, Yugoslav, Bulgar, Yunan festival heyetlerinin evvelki gece Taksim bahçesini dolduran halka zevkli ve neşeli saatler yaşattıkları, Büyüka'da on bine yakın insanın önünde milli danslarını oynadıkları ve milli şarkılarını söyledikleri duyurulmuştur. 22 Ağustos günü önde Rumen heyeti olmak üzere bayraklar sıralanmıştır. Bunların önlerinde kadınların olduğu diğer heyetler takip etmiştir. Türk dans heyeti ve zeybeklerle Karadeniz oyununu oynayacak olanlar da önlerinde bayrakları ile kafiye katılmıştır. Rumenlerin çok neşeli insanlar olduğu, sürekli şarkı söyleyip eğlendikleri ifade edilmiştir. Tepebaşı caddesinde oluşturulan festival alayının Tünel yolu ile Karaköy'e indiği, misafirlerin Ada vapuru ile Büyüka'da yanaştığı, vapur yolcuları boşalttıktan sonra festival heyetlerinin sıraya girdiği, heyetleri adada belediyenin müfettişlerinden Hayri Bey'in karşıladığı, yirmiden fazla araba tutulmuş olduğu belirtilmiştir. Heyetler Ada iskelesi ve civarındaki yolları dolduran halkın alkışları arasında arabalara binerek lunaparka gitmiştir. Lunaparktaki geniş saha binlerce Adalı ve Adaya gelenler tarafından çevrelenmiştir. On bine yakın halkın olduğu vurgulanmaktadır. Ortada dans yeri hazırlanmış, başta Türk bayrağı olmak üzere etrafındaki direklere Rumen, Bulgar, Yugoslav, Yunan bayrakları dikilmiştir. Misafirlerin kısa süreli istirahatlerinden sonra ilk olarak Rumen heyetinin sahaya çıktığı ve İstiklâl Marşı'nı fevkalâde bir surette söyledikleri, Rumenler'in Türkçe söylemelerinin halkı coşturduğu ve dakikalarca alkışlandığı belirtilmiştir. Rumenleri Yugoslavlar, Yunanlar, Bulgarlar takip etmiştir.⁷⁹

İstanbul Festivali'nin son haftasının çeşitli eğlencelerle dolu olarak devam ettiği, program gereği Balkan Festivali'ne katılan yerli ve yabancı bütün ekiplerin Cumhuriyet Abidesi'ne merasimle çelenk koyacakları, ekiplerin Galatasaray Lisesi'nin bahçesinde milli kıyafetlerle toplanacakları, oradan Taksim'e kadar bir geçit resmi yapacakları duyurulmuştur. 25 Ağustos gecesi Balkan Festivali'nin Kadıköy'de Süreyya Paşa bahçesinde tekrarlanacağı ve Taksim'de Camlıköşk'te Naşit tarafından Kudret Helvası oyunu oynanacağı belirtilmiştir.⁸⁰ Nitekim 24 Ağustos'ta Balkan festivali münasebetle İstanbul'a gelen heyetler merasimle abideye çelenk koymuşlardır.⁸¹

Basında Balkan Festivali ile ilgili yapılan bir haberde; *“Bugünlerde İstanbul sokaklarında bir takım tüylü şapkalı, çoban kıyafetli, işleme fistanlı, çarıklı, poturlu, çebkenli, renk renk elbiseler giymiş delikanlılar ve genç kızlardan mürekkep gruplar dolaşıyor. Bakıyorsunuz, kimisi bir Yugoslav havası tutturmuş, kimisi bir Rumen dansı yapıyor, gaydalar çalıyor, Yunan oyunları seyredip Bulgar şarkıları dinliyoruz. Balkan memleketlerinin milli kıyafetlerinden, mahalli şarkılarından, kendilerine mahsus oyunlarından mürekkep neşeli bir koleksiyon! Bunlar festival münasebetile şehrimize gelmiş, en küçüğü 17, en büyüğü 27 yaşında gençlerden teşekkül eden Yunan, Rumen, Bulgar ve Yugoslav heyetleridir.”* şeklinde bir bilgilendirme yapılmıştır. Bu gençlerin festival programında sıraları geldikçe müsamereler verdikleri, boş zamanlarında da İstanbul'u gezdikleri, Balkanlar'dan gelmiş olan bu misafirleri belediyenin konservatuvara ve Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'ne yerleştirdiği, çoğunluğunun

⁷⁹ Kurun, 23 Ağustos 1937, s. 4.

⁸⁰ Son Telgraf, 24 Ağustos 1937, s. 3.

⁸¹ Haber, 25 Ağustos 1937, s. 6.

öğrenci olduğu, içlerinde memur ve muallimler de yer aldığı, bulundukları yerde yalnız gençlik ve neşe hüküm sürdüğü ifade edilmiştir. Balkanlar'ın bu genç ve neşeli temsilcilerine muhabirlerin sordukları sorular “Kaç yaşındasınız? oyun mu oynuyorsunuz? Hangi şehirde doğdunuz? Ne işle meşgulsünüz? - Grubunuzda şarkı mı söylüyorsunuz, İstanbul'u nasıl buldunuz, en çok hoşunuza giden yer neresidir?” şeklindedir. Balkan memleketlerinin festival heyetleri azaları İstanbul'u çok beğendiğini ifade etmiştir.⁸²

Basında 1937 senesi festivalinin en güzel eğlencelerinden birinin Beylerbeyi Sarayı'nda verilecek olan balo olduğu iddia edilmiştir. Bu balonun önceki senelere göre daha ön planda olmasını sağlamak için önlemler alındığı, baloya katılacak olanlara kolaylık olması için Köprü Boğaziçi iskelesinden her yarım saatte bir vapur kaldırılacağı duyurulmuştur. Basında 31 Ağustos 1937 tarihinin Balkan festivalinin son günü olduğu, 30 Ağustos 1937 gecesi Beylerbeyi Sarayı'nda büyük bir balo verildiği, sabaha kadar devam eden bu baloda Balkan oyunları oynandığı ve dans edildiği yayınlanmıştır.⁸³

İstanbul Festivalinin Eğlencelerinden, Büyüka'da Balkan Festivali'nde Bulunan Neşeli Kalabalık ve Altta Balkan Gençleri (*Kurun*, 23 Ağustos 1937, s. 4)

⁸² Akşam, 28 Ağustos 1937, s. 8.

⁸³ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1937, s. 2.

Festivale Katılan Türk Oyuncuları (*Kurun*, 23 Ağustos 1937, s. 4.)

Sonuç

Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya katılımıyla gerçekleşen Balkan Festivali, sadece musiki ve ulusal dans unsurlarının sergilendiği bir etkinlik olmanın ötesinde, Türkiye ile Balkan ülkelerinin arasında karşılıklı kültürel etkileşim, tanıma, anlayış ve yakınlaşmasını teşvik eden, ilişkilerini pekiştiren çok boyutlu bir organizasyon sahnesi işlevi görmüştür. Balkan Festivali, Balkan milletleri arasında müşterek tarihî ve kültürel mirasa dayalı bir bölgenin milletleri arasında yeniden kurulan bağa katkı sağlarken, 20. yüzyıl ortalarında Türkiye'nin izlemiş olduğu barışçıl dış politikasının da bir yansıması olmuştur. Festival vesilesiyle düzenlenen karşılama törenleri, protokol ziyaretleri, Balkan milletleri şerefine verilen yemek, çay davetleri ve sembolik hediyelerin verilmesi ise diplomatik faaliyetler içinde dostane ilişkilerin pekiştirilmesini sağlamıştır. Kültürel diplomasinin önemli bir örneği olarak değerlendirilen bu etkinlik, özellikle halk dansları, müzik, tiyatro gibi kültürel öğeler aracılığıyla karşılıklı etkileşim ortamını oluşturmuş, bu sayede ülkeler arası siyasi sınırların ötesinde bir “*Balkan kardeşliği, dostluğu, birliği*” söyleminin geliştirilmesine olanak tanımıştır. Balkan Festivali, Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle olan ilişkilerini hem ülkeler arası düzeyde geliştirmeye fayda sağlamış hem de milletler arası boyutta da derinleştirerek çok yönlü bir araç olmuştur. Balkan ülkelerinden gelen sanatçıların bir araya getirilerek ortak bir grup oluşturulması ve Balkan Festivalleri'nde gerçekleşen bu oyunlar aracılığıyla üstü kapalı bir şekilde birlik kurulduğunu göstermiştir. 1936 yılında düzenlenen Balkan Festivali'nde Atatürk'ün de katıldığı baloda kendisinin isteğiyle tüm Balkan milletlerinden ortak oluşturulan grubun birlikte Balkan dansını sergilemesi bu birliğin önemli bir örneğidir. Ayrıca Balkan Festivali bölgesel barış ve iş birliği arayışlarına katkı sağlarken, aynı zamanda kültürel diplomasi uygulamalarına da örnek teşkil etmektedir. Balkan Festival, Balkanlar'da istikrar, ortak kimlik ve kültürel sürekliliğin yeniden sağlanmasında sembolik ama etkili bir rol üstlenmiştir. Türkiye, Balkan Festivalleri ile sadece Balkan ülkeleri halklarıyla kültürel etkileşimi artırmakla kalmamış, aynı zamanda topluma modernleşme idealini benimsetmeye çalışmış, uluslararası alanda barışçıl, kültürlerarası diyaloga açık ve medeni bir ulus kimliği inşa etmeye çalışmıştır.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri

- BCA Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı,
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193.6.
Belge Tarihi:05.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193.5.
Belge Tarihi:16.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, İngiltere (534), 37167.148614.7.
Belge Tarihi: 16.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, İngiltere (534), 37167.148622.18.
Belge Tarihi: 18.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905. 207193.4.
Belge Tarihi: 23.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905.207193. 3.
Belge Tarihi: 30.09.1936.
Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yugoslavya (585), 43905. 207193.1.
Belge Tarihi: 09.10.1936.
Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı (30.18.1.2). 76.57.8/ 109.98 Belge Tarihi:
19.06.1937.

b. Süreli Yayınlar

- Akşam, 11 Eylül 1935; 18 Eylül 1935; 30 Ağustos 1936; 3 Eylül 1936; 8 Eylül 1936; 26 Mayıs 1937; 28 Ağustos 1937.
Anadolu, 5 Eylül 1936.
Cumhuriyet, 7 Ağustos 1935; 15 Ağustos 1935; 17 Ağustos 1935; 3 Eylül 1935; 6 Eylül 1935; 14 Eylül 1935; 15 Eylül 1935; 16 Eylül 1935; 17 Eylül 1935; 21 Eylül 1935; 23 Eylül 1935; 21 Haziran 1936; 28 Ağustos 1936; 30 Ağustos 1936;31 Ağustos 1936; 4 Eylül 1936;5 Eylül 1936; 8 Eylül 1936; 9 Eylül 1936; 30 Ağustos 1937; 31 Ağustos 1937.
Haber, 16 Eylül 1935; Temmuz 1936; 3 Ağustos 1936; 3 Eylül 1936; 7 Eylül 1936; 25 Ağustos 1937.
Halkın Sesi, 4 Eylül 1936; 5 Eylül 1936.
Kurun, 24 Ağustos 1935; 15 Eylül 1935;18 Eylül 1935; 22 Eylül 1935; 23 Eylül 1935; 28 Ağustos 1936;4 Eylül 1936; 5 Eylül 1936; 15 Nisan 1937; 23 Ağustos 1937.
Milliyet, 19 Nisan 1934.
Son Posta, 3 Eylül 1935; 14 Eylül 1935; 15 Eylül 1935; 16 Eylül 1935; 22 Eylül 1935; 23 Eylül 1935; 29 Ekim 1935; 28 Ağustos 1936; 3 Eylül 1936.
Son Telgraf, 24 Ağustos 1937.
Tan, 18 Ağustos 1935; 28 Ağustos 1935; 3 Eylül 1935; 14 Eylül 1935; 15 Eylül 1935; 16 Eylül 1935; 17 Eylül 1935; 18 Eylül 1935; 22 Eylül 1935; 23 Eylül 1935; 24 Eylül 1935; 18 Haziran 1936; 24 Ağustos 1936;3 Eylül 1936; 4 Eylül 1936; 7 Eylül 1936; 9 Eylül 1936; 17 Nisan 1937; 24 Mayıs 1937.

The Shepton Mallet Journal, 11 September 1936.

Ulus, 8 Eylül 1936.

c. Araştırma Eser ve Makaleler

- Akşin 1997 Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, C.2, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, İstanbul.
- Bayur 1973 Yusuf Hikmet Bayur, *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Berkes 2003 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Haz. Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000*, 2002, C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çınar 2019 Semih Çınar, "İzmir'de Uluslararası Bir Turnuva: 5. Balkan Güreş Şampiyonası", *İzmir Spor Tarihi: İzmir Spor Tarihinden Sayfalar, Oyunlar, Spor Kulüpleri ve Sporcular*, Editör: Günver Güneş- Bahri Okumuş, Ütopya Yayınevi, Ankara, s. 330-340.
- Gönlübol ve Sar 1990 Mehmet Gönlübol - Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Günay ve Tatlınar 2021, Işın Günay -, Oya Tatlınar, "Yüzerek Boğazı Geçme Yarışı", *Enteresan Aylık Kültür ve Bilim Dergisi*, S. 14, Mayıs, s.1-4.
- Gülsün 1993 Hakan Gülsün, *Beylerbeyi Sarayı*, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, İstanbul.
- Güneş ve Güneş 2023 Günver Güneş- Müslime Güneş, "Atatürk Döneminde Gerçekleştirilen İlk Uluslararası Spor Organizasyonu: 6. Balkan Oyunları", *Atatürk ve Balkanlar*, s. 239-266.
- Gürpınar t.y., Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Haz. Memduha Bağdaş Küçükkaya, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Fotoğraflarla Atatürk Albümü*, Haz. Hüsnü Özlü- Deniz Kurt, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Kelkitli 2017 Fatma Aslı Kelkitli, "İki Savaş Arası Dönemde İtalya'ya Karşı Balkanlar'da Bir Dengeleme Politikası Denemesi: Balkan Antantı", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 72, no:2, s.423-443.
- Kissoudi 2008 Penelope Kissoudi, "Sport, Politics, And International Relations In The Balkans: The Balkan Games From 1929 To 1932", *The International Journal of the History of Sport*, Vol.25, No.13: s. 1771-1813.
- Kuruloğlu 2022 Fehim Kuruloğlu, "Türkiye'nin Spor Diplomasisi ve Balkan Oyunları", *Uluslararası Balkan Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı*, Sistem Matbaacılık, İstanbul, s. 123-140.

İrem MENEKŞE

- Menekşe 2024 İrem Menekşe, “I. ve II. Balkan Konferanslarının Türk Basınına Yansıması”, *Türklerin Balkanları*, Ed. Şayan Ulusan & Nilgün Nurhan Kara, Berikan Yayınevi, Ankara, s.175- 212.
- Menekşe 2025a İrem Menekşe, “*Türkiye ile Balkan Ülkeleri Arasındaki Spor Diplomasisi: Balkan Oyunları (1929-1950)*”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla.
- Menekşe 2025b İrem Menekşe, “Balkanlarda Bir Spor Diplomasisi Örneği: Birinci Balkan Güreş Şampiyonası (1932)” *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 77, Kasım, s. 184-207.
- Menekşe 2023, Metin Menekşe, “Anadolu’dan Balkanlara Uzanan Gönül Bağını Sözle Resmetmek: “Biz Sende Olmasak Bile Sen Bizdesin Gene”, *Cumhuriyetin 100. Yılı Anı Kitabı Atatürk ve Balkanlar*, Editörler: Nadim Macit ve M. Fatih Sansar, Ege Üniversitesi Yayınevi, İzmir, s. 281-305.
- Özgiray 1990 Ahmet Özgiray, “Türk-İtalyan Siyasi İlişkileri (1921-1930)”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 5/1 Haziran, s.125-134.
- Öztaş ve Sülün 2025 Sezai Öztaş -, Mesut Sülün, “Türkiye’deki Lise Tarih Ders Kitaplarında Balkan Antantı”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 14, S. 1, s. 159-212.
- Sander 1969 Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, 2022, C.II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Türkiye’nin Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Diplomasi ve İletişim*, 2022, Ed. Zakir Avşar, Mehmet Şahin vd., Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Türkmen 2023 İsmet Türkmen, “Akdeniz’e Yönelik İtalyan Tehdidi ve Türkiye’nin Diplomatik Çözüm Arayışları (1935-1936)”, *History Studies*, 15/Cumhuriyetin 100. Yılı Özel Sayısı, Ekim, s.279-291.
- Ünal 1996 Hasan Ünal, “Balkanlar Politikası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 12, İletişim Yayınları, s. 375-377.

SUMMARY

Italy's offensive foreign policy aimed at expanding its sphere of influence in the Mediterranean posed a serious threat to both Turkey and the Balkan states, highlighting the inevitability of regional solidarity. The first major tension between Turkey and Italy occurred in the context of the Mosul issue; Turkey resolved this issue through an

agreement with Britain in 1926. Although the Neutrality and Conciliation Agreement signed in 1928 regulated bilateral relations, it did not eliminate security concerns. For this reason, Turkey took steps to institutionalize cooperation with Balkan countries starting in the 1930s, and the Balkan Pact emerged as a concrete result of these efforts. The search for regional solidarity has not been limited to the political and military levels; it has also been supported by cultural diplomacy tools, which has been one of the defining characteristics of this period. Cultural diplomacy, as a sub-branch of public diplomacy, is a type of diplomacy actively used in international relations. Cultural diplomacy is organized as activities based on the mutual exchange of ideas, values, traditions, and other aspects of culture or identity, such as strengthening relations between countries, encouraging socio-cultural cooperation, and advancing national interests. Mustafa Kemal Atatürk paved the way for a series of reforms in the fields of law, education, writing, language, and life and culture in general, defined as the Republican revolutions aimed at modernization and playing an active role in the international system. This approach was also reflected in initiatives based on cultural diplomacy and regional cooperation. In this regard, the Balkan Festivals held in 1935, 1936, and 1937 were seen not only as cultural events but also as part of the goals of modernization and international political unity with the Balkan countries, softening inter-state relations and strengthening a sense of common identity and cooperation. By adding a cultural dimension to the security-based structure of the Balkan Entente, the festivals represented the social and cultural reflection of the collective response developed against Italy's destabilizing policies in the region. Thus, the Balkan Festivals contributed to the deepening of regional solidarity and Turkey's positioning as an active actor in Balkan politics. The Balkan Festival, organized with the participation of Turkey, Bulgaria, Greece, and Yugoslavia, has gone beyond being merely a cultural event showcasing music and folk dances to serve as a multifaceted diplomatic platform that promotes mutual recognition, cultural interaction, understanding, and rapprochement between Turkey and the Balkan states. This festival has not only strengthened Turkey's relations with Balkan countries at the bilateral level, but has also deepened them internationally, creating a multidimensional arena for interaction. Thus, the Balkan Festival has become a strategic tool that supports regional cooperation through cultural diplomacy and contributes significantly to the development of inter-state relations. This article examines and evaluates the Balkan Festival, one of the oldest cultural events of the Republic of Turkey, from historical and socio-cultural perspectives. The aim is to reveal how the festival, first held in 1935, was used as an instrument of cultural diplomacy beyond being merely an entertainment activity. Cultural policies of the Atatürk era and the foreign policy of the time influenced the organization of the festival. The article examines the festival's purpose as a tool for developing relations between Turkey and the Balkan states, its implementation process, program, transformation into a cultural representation at the national and international levels, and the national and international dimensions of the event. In the press, Istanbul Governor and Mayor Muhittin Üstündağ stated at the opening ball of the Balkan Festival held in 1935 that "These powerful expressions of feeling, manifested in the form of music and national dance among nations, are the strongest bonds of friendship and affection between countries." This statement highlights the diplomatic aspect of the event. Ziya Emiroğlu

also stated, “The purpose of the Balkan Festival is to introduce Turkish youth to the youth of neighboring countries. In this way, Balkan unity will gradually strengthen.” The study reveals that the Balkan Festival is not only a cultural event but also part of Turkey's efforts to maintain close relations with Balkan states. The main sources of the study are documents from the Presidential Archives of the Republic of Turkey and the national press. Existing literature sources have also been utilized.